

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Základní příjem
a jeho možné zavedení v České republice

Marie Veselá

Katedra pastorační a sociální práce
Vedoucí práce Mgr. Michael Martinek, Th.D.
Studijní program Sociální práce
Studijní obor Pastorační a sociální práce

Praha 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem „Základní příjem a jeho možné zavedení v České republice“ napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze dne 31. 7. 2015

Anotace

Tato práce se zabývá konceptem Základního příjmu. Vysvětluje, co je základní příjem, kde se vzala myšlenka jej zavést a popisuje jeho postavení ve světě v průběhu dějin. Věnuje se argumentům proč základní příjem zavádět a proč ho nezavádět. Zabývá se koncepty, které jsou základnímu příjmu blízké, jako je záporná daň z příjmu, účastnický příjem, částečný základní příjem či účastnický kapitál, ty pak se základním příjmem porovnává. Představuje experimentální zavedení základního příjmu, které ve světě proběhlo, či v budoucnu proběhne. Také se věnuje nastavení současné sociální politiky v České republice. Popisuje současné dávky, které by zavedení základního příjmu ovlivnilo. A na závěr se věnuje krokům, které by mohly vést k zavedení základnímu či částečnému příjmu v České republice.

Klíčová slova

základní příjem, všeobecný základní příjem, nepodmíněný základní příjem, občanský příjem, negativní daň, účastnický příjem, účastnický kapitál, záporná daň z příjmu, sociální politika v Česku, nezaměstnanost, sociální dávky

Summary

This dissertation concerns the concept of basic income. It explains what basic income is, how the idea to introduce it came about and describes its position in the world throughout history. It addresses the arguments in favour of and against introducing it. It deals with concepts that are related to basic income such as negative income tax, participatory income, partial basic income or participatory capital, and compares them to the basic income concept. It presents the experimental introduction of basic income, as it has already been seen across the world, or will be in the future. It also deals with the parameters of current social policy in the Czech Republic. It describes the current benefits that would be affected by the introduction of basic income. And finally it focuses on steps that could lead to the introduction of basic or partial income in the Czech Republic.

Keywords

basic income, universal basic income unconditional basic income, citizenship income, negative tax, participatory income, participatory capital, the negative income tax, social policy in the Czech Republic, unemployment, social benefits

Poděkování

Ráda bych poděkovala své rodině za podporu během studia a svému školiteli za věcné připomínky k tématu.

Obsah

ÚVOD	11
1. ZÁKLADNÍ PŘÍJEM.....	12
1.1 DEFINICE ZÁKLADNÍHO PŘÍJMU	12
1.2 Historie myšlenky Základního příjmu	13
1.3 Základní příjem jako nástroj veřejné politiky.....	15
1.4 Realizace základního příjmu.....	17
1.4.1 Pro koho bude	18
1.5 Způsob financování	22
1.6 Proč zavést základní příjem	24
1.6.1 Spravedlnost.....	25
1.6.2 Neplacená práce.....	25
1.6.3 Motivace pracovat a zvýšení produktivity	25
1.6.4 Nezaměstnanost.....	26
1.6.5 Oživení ekonomiky.....	27
1.7 Proč nezavádět základní příjem	27
1.7.1 Příživnictví.....	27
1.7.2 Problematika levné pracovní síly.....	28
1.7.3 Ohrožení přistěhovalci	28
1.7.4 Nejasný odhad dopadu	29
1.7.5 Zvýšení inflace.....	29

2. ALTERNATIVY A SOUČASNÉ PROJEKTY ZÁKLADNÍHO PŘÍJMU VE SVĚTĚ	31
2.1 Alternativy základního příjmu	31
2.1.1 Částečný základní příjem	31
2.1.2 Základní příjem pro domácnost	32
2.1.3 Záporná daň z příjmu	32
2.1.4 Účastnický příjem	33
2.1.6 Sabbatical grants (Sabatický příjem).....	35
2.2 Příklady z praxe	35
2.2.1 Aljaška	35
2.2.2 NAMIBIE.....	36
3. SOUČASNÁ SOCIÁLNÍ POLITIKA V ČESKU	38
3.1 Sociální pojištění.....	38
3.1.1 Důchodové pojištění.....	39
3.1.2 Penzijní připojištění.....	41
3.2 Státní sociální podpora	42
3.2.1 Dávky netestované	42
3.2.2 Dávky testované.....	43
3.3 Sociální pomoc.....	46
3.4 Motivace k práci.....	48
4. ZAVEDENÍ ZÁKLADNÍHO PŘÍJMU A JEHO ALTERNATIV V ČR	50
4.1 Rovný důchod.....	50

4.2 Dávky pro děti a mladistvé	51
4.3 Částečné úvazky a motivace k práci	53
4.4 Zavedení částečného základního příjmu v ČR.....	54
4.5 Zavedení plného základního příjmu v ČR	55
4.6 Financování základního příjmu v ČR.....	57
4.6.1 Zvýšení daně z nemovitosti.....	57
4.6.2 Zrušení daňových úlev	58
ZÁVĚR.....	60
SEZNAM LITERATURY.....	62

ÚVOD

Toto téma práce jsem si vybrala, jelikož myšlenka základního příjmu mi od počátku, co jsem se o ní poprvé dozvěděla, přišla neskutečně neotřelá. Od myšlenky základního příjmu jsem se dostala k otázkám, proč vlastně základní příjem zavádět, k tomu, jestli může vůbec lidem pomoci a jestli spíše nevyužít jiné sociální politiky pro zlepšení lepší situace občanů. Ačkoliv doslova v posledních letech a dnech si myšlenka základního příjmu razí cestu do světa, doposud neexistuje dostatečná zkušenost se zavedením plnohodnotného základního příjmu ve vyspělých státech. Od Světové krize v roce 2008 se dostává základnímu příjmu větší uznání a některé státy intenzivně pracují na myšlence jeho zavedení.¹ Na konci prázdnin se rozběhne experimentální projekt základního příjmu v Utrechtu v Holandsku, což bude první projekt takového formátu v Evropě.

Ve své práci se budu věnovat otázkám, co to vůbec základní příjem je, kde se vzal a proč vlastně jeho podporovatelé stojí o to, aby se ve světě zaváděl. Budu se věnovat otázkám materiálních podmínek svobody, na kterých základní příjem stojí. Představím i jiné myšlenkové směry a experimenty, které se základním příjmem souvisí. V další části se budu věnovat současné podobě sociální politiky na území České republiky, dávkám, které poskytuje svým občanům a v poslední části se zaměřím na možnosti zavedení základního příjmu a alternativ souvisejících se základním příjmem v České republice. Cílem této práce je představit základní příjem a možnosti, jak by se dal základní příjem, či jeho alternativy aplikovat v Česku.

¹ UPTON, Finland

1. ZÁKLADNÍ PŘÍJEM

1.1 DEFINICE ZÁKLADNÍHO PŘÍJMU

Se základním příjmem se můžeme setkat pod různými názvy, jako všeobecný základní příjem, základní nepodmíněný příjem či třeba občanský příjem. Pro tuto práci jsem zvolila používání termínu „základní příjem“, který je podle mě nejvýstižnější a nejjednodušší.

Základní příjem je příjem garantovaný státem každému členu společnosti. Tento příjem je vyplácen pravidelně a jeho výše je stejně vysoká pro všechny členy. Příjem není dále podmíněn, příjemce může mít další příjmy ze svého zaměstnání, zároveň nezáleží na tom, zdali je chudý či bohatý, pracuje či nepracuje, základní příjem je prostě pro všechny. Tento příjem má být dostatečně vysoký na to, aby mohl příjemce základního příjmu žít ve společnosti i bez dalších příjmů. Základní příjem můžeme rozdělit na dvě části, jedna část slouží k zajištění základních potřeb a druhá slouží na náklady na bydlení.

Záměrně v této definici chybí konkrétní definice člena společnosti. Většina zastánců základního příjmu se kloní k názoru, že základní příjem nemá být pouze pro občany daného státu, ale i pro ty, kteří na jeho území trvale žijí. Tento názor sdílí například belgický politický ekonom Van Parijs², španělský ekonom a profesor Raventós tyto členy společnosti zahrnuje do své definice rovnou.³ Na druhou stranu v definici základního příjmu vytvořené pro Evropskou iniciativu za základní příjem⁴ na-

² VAN PARIJS, *Všeobecný základní příjem*, s. 34

³ RAVENTÓS, *Materiální podmínky svobody*, s. 28

⁴ HRUBEC, *Nepodmíněný základní příjem* s. 4

lezeme pouze občany. Podobně bychom mohli rozpracovávat i to, jaká výše má být pro nezletilé členy společnosti. Někteří zastánci jsou pro to, aby výše byla stejná pro všechny od narození, obvykle se ale uvádí částka pro nezletilé poloviční i nižší. Základní příjem na první pohled ukazuje, že stanovování, pro koho příjem je, není jednoduché a ačkoliv je jeho cílem dopřát materiální svobodu co nejvíce členům, a to bez jakéhokoliv testování, je důležité na začátku stanovit takový způsob, který bude udržitelný.

1.2 HISTORIE MYŠLENKY ZÁKLADNÍHO PŘÍJMU

Myšlenka základního příjmu se dá nalézt i několik staletí nazpátek. U některých známých autorů, jako například u Thomase Mora, jde spíše o mlhavou zmínku v díle *Utopie*. Vezmeme-li v potaz anglického revolucionáře Thomase Paina (1737-1809), dostáváme se k myšlence základního příjmu o dost blíže. Ve své knize *Agarian Justice*, která vyšla v roce 1796, se klonil k tomu, aby se vytvořil národní fond, z kterého by se vyplátila každému dospělému částka několika liber (15 liber v té době). Tato suma by byla jako částečná kompenzace za ztrátu „přirozeného“ dědictví, které zaniklo se systémem soukromého vlastnictví půdy⁵. Právě ona ztráta „přirozeného“ dědictví je dodnes pro mnoho zastánců základního příjmu jedním z argumentů proč ho zavést. V kontextu doby je zajímavé brát v úvahu to, že v této době ještě existovalo mnoho území bez majitele, což je pro nás dnes nemyslitelné. Myšlenka vyplacení jednorázové sumy při dovršení dospělosti předchází dnešní alternativní verzi základního příjmu, který se nazývá univerzální kapitál (viz kapitola 2.1.5).

⁵ RAVENTÓS, *Materiální podmínky svobody*, s. 33

Prvotním základním příjmem, v dnešním slova smyslu, se zabývali někteří proslulí ekonomové, jako například James Meade (1907-1995) či James Tobin (1918-2002), oba dokonce dostali Nobelovu cenu za ekonomii. V roce 1962 poprvé Milton Friedman přichází s myšlenkou tzv. záporné daně z příjmu, a to v proslulé knize *Capitalism and Freedom*. Ačkoliv samotný návrh se rozhodně nedá brát jako základní příjem, byla to ve své době relativně populární myšlenka. V roce 1965 pak James Tobin uvedl myšlenku garantovaného minimálního příjmu⁶ a o několik let později, již ve spolupráci s Georgem Mc Governanem, se zasazoval o to, aby byl zaveden tzv. demogrant, což byl jeho původní název pro základní příjem⁷.

Myšlenkou základního příjmu se v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let zabývali i mnozí další autoři, zlomem pro základní příjem se však stal vznik „Společnosti Charlese Fouriera“ v Belgii. Toto společenství vydalo v roce 1984 studii „L'Allocation universelle“ (základní příjem). Za tuto studii bylo společenství o dva roky později uděleno ocenění, díky němuž získalo finanční prostředky, z kterých pak uskutečnilo velký kongres, na který byla pozvána řada vědeckých pracovníků z mnoha zemí. Kongres ovlivnil následující vnímání základního příjmu a byla na něm založena iniciativa Basic Income European Network (BIEN). Od té doby tato iniciativa uspořádala ještě několik kongresů. V roce 2004 se BIEN pak přejmenoval a slovo European se zaměnilo za

⁶ RAVENTÓS, *Materiální podmínky svobody*, s. 34

⁷ VAN PARIJS, *Všeobecný základní příjem*, s. 33

slovo Earth, díky tomu se k iniciativě přidali i další aktivisté mimo Evropskou unii.⁸

Velkým zlomem v pojetí základního příjmu pak byla nepochybně světová ekonomická krize v roce 2008, díky níž se základní příjem stal regulární myšlenkou evropských státníků. Sociální systémy evropských států ovlivnila krize a ukázala, že model hospodářského cyklu (deprese-zotavení-vrchol-recese), nefunguje tak, jak jsme byli doposud zvyklí. Tím se nejen základní příjem, ale i další alternativní směry na změny v systémech, a to nejen sociálních, staly součástí evropských témat. V roce 2013 pak Evropská iniciativa za základní příjem vytvořila projekt, během něhož sháněla podporu mezi občany napříč celou Evropskou unií. V roce 2013 a 2014 se konalo mnoho seminářů a přednášek na toto téma a v této době jsem se o základním příjmu poprvé dozvěděla já. Pro podporu této iniciativy vyšla v témže roku v Česku brožura *Nepodmínečný základní příjem*, která se snaží přiblížit myšlenku základního příjmu evropským občanům.

1.3 ZÁKLADNÍ PŘÍJEM JAKO NÁSTROJ VEŘEJNÉ POLITIKY

Veřejná politika je obor značně multidisciplinární a není jednotně definovaná. „Peters definuje veřejnou politiku jako ‚souhrn činností vlády přímo nebo nepřímo působících na občany, operující na třech úrovních: politická rozhodnutí, produkty politiky a důsledky politiky.“⁹ Například ekonom Charles Lindblom se kloní spíše k názoru, že u veřejné politiky

⁸ RAVENTÓS, *Materiální podmínky svobody*, s. 35n

⁹ POTŮČEK, *Veřejná politika*, s. 4

jde o komplexní politický systém, kterému nelze rozumět pouze jako akci státních úředníků. Vládní činitelé jsou pak považováni za zprostředkovatele.¹⁰ Z tohoto pojetí budu v práci vycházet.

Základní příjem jakožto nástroj veřejné politiky není tak jednoznačný. Například Eugen Bardach vytvořil klasifikaci jedenácti kategorií veřejné politiky, od těch nejbližších k veřejné politice po ty, co se týkají více sociální politiky (viz graf¹¹).

Tabulka: Diapazony zájmových polí veřejné politiky a sociální politiky jako vědních disciplín

Základní příjem je svým způsobem součástí kategorie grantů a podpor, to ale neplatí naprosto, jelikož zavedením základního příjmu by se rušilo mnoho jiných dosavadních podpor. Krom toho by měl být základní příjem trvalý a univerzální, čímž by tuto kategorii značně překročil. Stáva-

¹⁰ POTŮČEK, *Veřejná politika*, s. 5

¹¹ POTŮČEK, *Veřejná politika jako vědní disciplína*, s. 15

jíci podpory by se musely transformovat a například některé její formy, jako starobní důchody, by nemusely být zapotřebí. Jde tedy o naprostou změnu dosavadního systému sociálního státu evropského typu. Systémy veřejných politik evropských států jsou značně komplikované, jen na samotný provoz těchto politik se vynakládá velká část státních rozpočtů.¹² Samotným zavedením základního příjmu by tyto náklady značně klesly díky univerzálnosti, protože by nebylo zapotřebí testování, jako například dnes u přídavků na děti či doplatku na bydlení.

1.4 REALIZACE ZÁKLADNÍHO PŘÍJMU

Samotná realizace základního příjmu přináší mnoho otázek již před zavedením. Základní příjem neznáme natolik v plné míře, abychom dopředu dokázali predikovat změny a přínosy, které by přinesl. Minimálně tento názor panoval ještě nedávno a doteď je i relativně platný. V této chvíli po celém světě funguje už několik projektů, a to nejen v experimentální formě, kdy je základní příjem nějakou součástí daných států (viz 2.2). V Evropě tomu tak zatím nebylo, ale v posledních pár měsících nastaly i zde změny. Na přelomu srpna a září se má ve městě Utrecht (Nizozemsko) ve spolupráci s tamní univerzitou spustit experimentální zavedení základního příjmu.¹³ Je to vůbec první město v Evropě, které základní příjem vyzkouší. Tento příjem se bude týkat všech občanů tohoto města. Pár dní před zveřejnění experimentu v Utrechtu se dokonce vláda Finska zavázala, že experimentálně zavede

¹² Kolik stojí stát?, *eStat.cz*

¹³ WELLER, A Dutch city is giving residents free money

základní příjem.¹⁴ Je to tedy první vláda evropského státu, která přislíbila jeho zavedení, i když zatím jen experimentálně. Právě díky těmto experimentům se pravděpodobně do budoucna ukáže, zdali se základnímu příjmu otevřou, nebo naopak zavřou dveře do Evropy. Ať to dopadne jakkoliv, doufám, že tyto experimenty budou v obou případech zrealizovány co nejlépe a budou dopředu řádně propracovány.

U základního příjmu si můžeme snadno položit otázku, co vlastně všechno změní, jak moc ovlivní naše životy. Dopředu se dá jednoduše říct snad jen to, že značně. Nakolik bude změna pozitivní či naopak negativní se ukáže. Další otázkou pak bude, zdali na to máme (viz 1.6).

1.4.1 PRO KOHO BUDE

V této chvíli budu pracovat s myšlenkou, že peníze se nějak sehnaly a můžeme zajistit „dostatečný“¹⁵ příjem všem našim občanům. Hned zde můžeme narazit na první problém, a to u slova občan. Je totiž otázkou, zdali základní příjem bude vyplácen pouze občanům, či všem, kdo v daném státě žijí. V ideálním případě by měl být základní příjem vyplácen všem, ale ideální stav není, takže se v potaz musí brát mnoho faktorů, jako migrace anebo zdali je základní příjem zaveden i v okolních státech, takže by se například menší migrace nemusela brát jako ohrožující faktor. William Galtston vidí právě jeden v největších problémů v tom, kdyby nebyl základní příjem zaveden všude, že by nadnárodní firmy odcházely z těch zemí, kde by základní příjem byl. A to z toho důvodu, že základní příjem by značně znehodnocoval například špatně placené prá-

¹⁴ UPTON, Finland

¹⁵ Ve smyslu dostatečný na daném území a státu na pokrytí základní potřeb a bydlení.

ce.¹⁶ Pokud vezmeme v potaz stávající stav Evropy, kdy ke hranicím Evropy přicházejí denně stovky uprchlíků, je spíše reálnější představa, že by se příjem týkal pouze občanů daného státu. Osoby s trvalým pobytem by pak měly nárok na základní příjem podle doby pobytu v daném státě. I v tomto případě je ale potřeba propočítat dopředu, zdali je počet osob bez občanství v daném státě natolik vysoký, aby se agenda na vedení a kontroly osob bez občanství vyplatila.

1.4.2 Vliv základního příjmu na motivaci k práci

Často se u základního příjmu setkáme s otázkou, zdali základní příjem nebude vést k tomu, že lidé přestanou pracovat. Ve chvíli, kdy by lidé přestali pracovat, zhroutily by se nejen příjmy státu (tím by neměl z čeho platit svůj provoz ani samotný základní příjem), ale i fungování společnosti. To je samozřejmě pravda, proto zastánci základního příjmu říkají, že taková situace by nenastala. Je to samozřejmě víra v to „lepší“ v nás, ale i ti největší optimisté, museli vysvětlit, proč si myslí, že by tato situace nenastala. Ve filmu *Základní příjem – kulturní impuls*¹⁷ jsou pak osloveni lidé s otázkou, zdali by nadále pracovali po zavedení základního příjmu. Více jak 80 % se přiklonilo k tomu, že ano, ale stejný počet dotázaných se obával, že ostatní by pracovat přestali. Je to dobrá ukázka toho, že lidé by chtěli dále pracovat, ale sami nevěří, že by to tak dělali ostatní. Krom toho zavedení základního příjmu v Namibii ukázalo, že nastala situace opačná a pracujících naopak přibylo (viz 2.2.2).

¹⁶ VAN PARIJS, *Všeobecný základní příjem*, s. 23

¹⁷ SCHMIDT, *Základní příjem – Kulturní impul*, 00:12-00:14 m

Je důležité si zde stanovit, co pod pojmem práce vlastně chápeme. Práci můžeme dělit na tři druhy, a to 1) práci placenou, 2) práci domácí a 3) práci dobrovolnickou (občanská angažovanost)¹⁸. Placenou práci známe jako zaměstnání, je to činnost, která nás vede ke zdroji příjmu. Zbylé dva druhy práce, které jsou zde uvedeny, k finančnímu příjmu nevedou. Ten, kdo vykonává pouze zbylé dva druhy práce, je tedy logicky nezaměstnaný. Tito lidé, často matky s dětmi či třeba studenti, jsou odkázáni na dávky daného státu či na peníze od svých blízkých. Jejich práce je často brána jako něco, co prací vlastně není, protože není finančně ohodnocená. Proto často ti, kteří mají práci placenou, inklinují k tomu, aby pracovali více, protože náklady na trávení volného času či jiné neplacené práce jsou pak vyšší, čímž vzniká tzv. substituční efekt¹⁹. Je ale naprosto jasné, že práce domácí i práce dobrovolnická jsou pro zajištění fungování společnosti naprosto zásadní a jsou z tohoto hlediska finančně nedocenené.

Základní příjem má být tedy kompenzací pro ty, kdo pracují i jinými formami než je práce placená. Realizace základního příjmu je proto velice populární například mezi ženami, které vidí v základním příjmu naději na větší nezávislost žen-matek na mužích. I tak ale nelze čekat, že díky základnímu příjmu by genderová nerovnost vymizela. Jak uvádí Zuzana Uhde ve svém příspěvku v knize *Univerzální základní příjem, „Koncepce UZP [základního příjmu] se snaží vyléčit důsledky mezi nerovností mezi muži a ženami, nikoliv odstranit jejich příčiny.“*²⁰ Je tedy

¹⁸ RAVENTÓS, *Materiální podmínky svobody*, s. 93

¹⁹ RAVENTÓS, *Materiální podmínky svobody*, s. 94

²⁰ VAN PARIJS, *Všeobecný základní příjem*, s. 163

pravdou, že základní příjem by do jisté míry tuto nerovnost odstranil, pouze ale v případě, že by se pozměnily hodnoty ve společnosti (například důležitost péče o druhé).

Základní příjem by v otázkách práce přinesl i další velké změny. Jako příklad můžeme uvést větší svobodu v rozhodování ve vykonávání práce. Základní příjem počítá s tím, že lidé budou stále pracovat, chce jim ale dát větší svobodu v tom, co dělají. Pokud je dnes někdo zaměstnán, má malý plat, z kterého je rád, že vyžije, ale svou práci nemá rád, těžko můžeme očekávat, že svou práci opustí. Je to pro něj otázka přežití, pokud by práci opustil, neměl by peníze na život, i s nárokem na podporu v nezaměstnanosti by v tomto případě peníze nemusely stačit. Základní příjem by v takové chvíli přinášel možnosti rozhodnout se, co dále dělat a zároveň by člověku poskytl peníze na čas mezi tím, než by si novou práci našel. Další změna by byla v postavení celých pracovních úvazků, jak je dnes známe. Například v některých evropských zemích je poměrně běžné, že ženy mají částečné úvazky, průměr v Evropě se v roce 2012 pohyboval okolo 32 %, v Česku to ale bylo pouze 8,5 %.²¹ Základní příjem by změnil poptávku i nabídku v pracovních úvazcích. Je jasné, že touto změnou by například bylo mnohem složitější udržet špatně placená pracovní místa, která doteď své pracovníky drží poměrně nekompromisně. A jako poslední změnu pracovního trhu, kterou zde uvedu, je jednodušší rozjíždění podnikání. Protože by zmizel strach z opuštění placeného pracovního místa a tedy i ztráty veškerých příjmů. Všechny tyto věci jsou v zásadě veliké změny, které jdou přesně dopředu těžko

²¹ Mezinárodní srovnání – podíl zaměstnaných na částečný úvazek a gender pay gap, Český statistický úřad

odhadovat, dosavadní experimenty ale ukázaly, že lidé pracovat nepřestali a naopak se ekonomika v daných oblastech zvedla (viz 2.2).

1.5 ZPŮSOB FINANCOVÁNÍ

Dostáváme se k části, která bývá pro základní příjem velice palčivá, totiž kde na to všechno vzít peníze. Pokud by tady ty peníze byly, dalo by se očekávat, že by okolo zavedení základní příjmu nebylo tolik „ale“. Pokud vezmeme v potaz evropské státy, zjistíme, že ve většině států je systém sociální politiky poměrně štědrý a vyplácí svým občanům nemalé částky ve formě dávek. Pokud by se zavedl základní příjem, většina těchto dávek by se zrušila a peníze z nich by byly použity pro financování základního příjmu. Tím, že by byla většina dávek zrušena, by přibýly peníze ze snížení nákladů za provoz agend pro vyplácení dávek

Dle modelů ale základní příjem tyto částky doposud převyšuje, v některých státech více, někde méně. Proto by se musely využít další příjmy pro navýšení státního rozpočtu. Jelikož každý stát má způsob financování svého rozpočtu jiný, jsou níže uvedené možnosti orientační:

Při zavádění by se jednalo nejčastěji o zvýšení kombinace daní. Bylo by zapotřebí zvýšení některých dosavadních daní, tedy daní z příjmu, z nemovitosti, ekologických daní, daní přidané hodnoty či daní neinflačního tištění peněz. Mohly by se zavést i nové daně, jednou z nich je například tzv. Tobinova daň. Tato daň by měla zpoplatnit spekulativní

transakce na finančních trzích (ačkoliv sám Van Parijs přiznává, že tato daň by nebyla natolik zásadní pro zajištění financování.)²²

V reálu by zavedení mohlo fungovat tak, že pokud člověk doposud pobíral dávku na bydlení, se zavedením základního příjmu by tato dávka zanikla. Dotyčný by měl pak k dispozici základní příjem, který by původní dávku značně převyšoval, na rozdíl od financí na bydlení by přibyla i část na zajištění základních potřeb. O něco složitější by to ale bylo, pokud by nastala situace opačná. Pokud například člověk pobíral starobní důchod v dvojnásobné výši, musel by mu stát buď doplácet zbytek, nebo by důchody byly zrušeny a místo toho by byl zaveden „pouze“ základní příjem. Druhá varianta by byla samozřejmě značně výhodnější pro stát.

Další neotřelou myšlenku na financování základního příjmu je návrh, který se objevuje v německém filmu *Základní příjem – Kulturní impuls*²³. Základní příjem by zde byl financován naprosto novým způsobem. Veškeré danění práce by bylo zrušeno a zůstala by daň z přidané hodnoty, která by činila 50 %. Tímto způsobem by se neuvěřitelně zjednodušila veškerá byrokracie vybírání daní. Díky tomu by tak, dle autorů dokumentu, přibýly další peníze na financování základního příjmu. Tento způsob by měl také vyrovnávat rozdíly mezi prací placenou a neplacenou, jelikož právě díky zrušení zdanění lidské práce by se stala mnohem levnější.

²² VAN PARIJS, *Univerzální základní příjem*, s. 50

²³ SCHMIDT, *Základní příjem – Kulturní impuls*, 01:00-1:04

Tento model je často kritizován proto, že v takovém případě by geniální myšlenky nebyly nijak zdaněny. V praxi by to znamenalo, že zaměstnat lidi s dobrými nápady by bylo extrémně výhodné, jelikož by se daň platila až za produkty, které by byly dostatečně výnosné.

1.6 PROČ ZAVÉST ZÁKLADNÍ PŘÍJEM

Od konce 19. století a průmyslové revoluce jsme si zvykli na mnoho civilizačních vymožeností, které jsou hrazeny ze státního rozpočtu. Pokládáme za samozřejmé, že z rozpočtu jsou hrazeny důchody, školství a dále se z nich platí například opravy chodníků a budování infrastruktury. Přitom finanční základ pro život každého občana doposud chybí. Podle ústavy má každý občan právo na život, a to dokonce na život důstojný. Základní příjem má ambice odstranit chudobu, nedůstojný život nezaměstnaných, špatně placené pracovníky a bezdomovectví.²⁴

Jeden z nejnámějších zastánců základního příjmu Van Parijs popisuje, že většina evropských států má dnes garantovaný minimální příjem.²⁵ Tento model ale zůstává doposud podmíněný, aby měl žadatel nárok na dávku, musí splňovat určité podmínky. Za prvé pokud je schopen, musí být ochoten akceptovat nabídky úřadu práce, pokud nabídka není, musí být ochoten projít například proškolením. Za druhé musí úřady pravdivě a úplně informovat o svém majetku a za třetí musí jeho domácnost

²⁴ HRUBEC, *Nepodmíněný základní příjem*, s. 4. Hrubec zde mluví o odstranění chudoby, což se zdá jako nemožný úkol, jelikož chudoba je relativní pojem a bylo by na místě mluvit spíše o odstranění bídy či lidské nouze.

²⁵ V Česku životní, respektive existenční minimum.

splňovat určitá kritéria, například se bere v potaz, zda osoba žije sama či nikoliv.²⁶ Základní příjem toto nežadá, nezkoumá.

1.6.1 SPRAVEDLNOST

Základní příjem chce být spravedlivý, chce zajistit reálnou svobodu pro všechny. Dle amerického politického filosofa Johna Rawlse je důležitá hodnota svobody. Cena skutečné hodnoty osobní svobody dle něj stojí na zdrojích, kterými osoba disponuje. Tyto zdroje má zajistit právě základní příjem.²⁷ Pokud chceme zajistit tyto zdroje všem, je potřeba redistribuce, která bude směřovat ke všem. Nikdy nebudeme moci zajistit spravedlnost úplnou a ve všem, díky tomu si taky zachováváme svou jedinečnost, základní spravedlnost ke zdrojům chce ale dát šanci všem a stírat rozdíly v tom, odkud pocházíme.

1.6.2 NEPLACENÁ PRÁCE

Jak již bylo řečeno, základní příjem by značně změnil pozici neplacené práce ve společnosti. Základní příjem by svým zavedením dal možnost lepších životních podmínek lidem, kteří pečují o druhé či vykonávají dobrovolnickou činnost.

1.6.3 MOTIVACE PRACOVAT A ZVÝŠENÍ PRODUKTIVITY

Další výhodou by byla větší svoboda ve volbě zaměstnání. Při zavedení základního příjmu by si lidé mohli dovolit vykonávat práci, která by je bavila, i když by jim nepřinášela tolik financí. Mohli by se více zaměřit

²⁶ VAN PARIJS, *Všeobecný základní příjem*, s. 36

²⁷ VAN PARIJS, *Všeobecný základní příjem*, s. 41n

na to, co je zajímavá či co opravdu umí. Díky garanci základního příjmu by mohli rozjíždět vlastní podnikání a projekty, na které by jinak neměli prostředky.

Pokud by člověk vykonával zaměstnání, které by ho bavilo, dalo by se očekávat, že by jeho nadšení a motivace přineslo zvýšení produktivity. Při zvyšování produktivity se dá očekávat i zvýšení zisků.²⁸

1.6.4 NEZAMĚSTNANOST

Na konci 19. století lidé věřili, že stroje budou pracovat za ně a oni budou mít méně práce. Technologie dnes opravdu do vysoké míry nahradily lidskou práci a velkou mírou se podílí na tvorbě bohatství současné společnosti. Díky tomu se logicky potýkáme i s vyšší nezaměstnaností. Nezaměstnanost ale bereme stále jako něco velice negativního, špatného. Nezaměstnanost pro nás pak není zdaleka jen ekonomický, ale spíše kulturní či společenský problém. Pokud by se zavedl základní příjem, byla by zajištěna redistribuce tohoto bohatství všem. Naopak bychom třeba konečně ocenili to, že již není třeba tolik placené práce a můžeme se věnovat například péči o blízké či svým zájmům. Tento optimismus by neměl být brán na lehkou váhu, protože zdroje na to zde jsou již opravdu dlouho. Vždyť podle americké nevládní agentury Okfam má nejbohatší procento obyvatel světa v roce 2016 vlastnit již 50 % celého zbylého majetku světa, přičemž toto číslo se neustále zvyšuje.²⁹ *„Je zapotřebí změnit pocity bezvýchodnosti, které jsou spojeny s rostoucí nezaměstnaností, v kladné pocity narůstající svobody lidí a jejich osvobo-*

²⁸ HEJTMAN, *Ekonomie*, kapitola „Produktivita“

²⁹ Richest 1%, *Oxfam International*

zení od nepříjemné práce. Můžeme vstoupit do společnosti, v níž budeme moci více uplatnit svoji tvořivost a zaměřit se na solidární vztahy mezi lidmi.³⁰

1.6.5 OŽIVENÍ EKONOMIKY

„Peníze jsou jako hnůj, nejsou k ničemu dobré, dokud se nerozprostřou.“³¹ (Francis Bacon)

Tento citát jednoduše vystihuje situaci, v které se nacházíme. Jak již bylo řečeno, malá část obyvatel naší planety opravdu vlastní neuvěřitelné sumy, které jsou na jednom místě a stále se zvětšují. Bohatí pak bohatnou a chudí chudnou. Základní příjem by chtěl část těchto peněz rozprostřít. A protože by je rozprostřel mezi všechny, všichni by měli možnost tyto peníze využít. Namibijský experiment ukázal velké oživení ekonomiky a dokonce navýšení výběru daní. Bylo to z důvodu toho, že peníze nezůstaly na jednom místě a rychle se spotřebovávaly, točily.

1.7 PROČ NEZAVÁDĚT ZÁKLADNÍ PŘÍJEM

1.7.1 PŘÍŽIVNICTVÍ

Jako nejčastější kritika zavedení základního příjmu se uvádí závislost na dávkách. Například Bednář uvádí, že základní příjem může vést k sociálnímu návyku na dávku, která výrazně omezí individuální samostatnost a soběstačnost. Dle něj by občané mohli přijít o autentičnost ob-

³⁰ HRUBEC, *Nepodmíněný základní příjem*, s. 11

³¹ RAVENTÓS, *Materiální podmínky svobody*, s. 169

čanské svobody a tím i svou svobodu.³² Tato kritika se netýká pouze základního příjmu, týká se i jiných opatření, které dnes přinášejí příjem nejchudšímu obyvatelstvu. Raventós uvádí, že je potřeba připustit, že základní příjem by tuto možnost otevřel, je ale potřeba rozlišovat, že to nutně neznamená, že k tomu bude základní příjem podněcovat. I při zavedení plného základního příjmu nemá být suma nijak závratná, výše se má pohybovat u prahu chudoby. Očekávání, že by velká část obyvatelstva chtěla zůstat u této výše, vyvrací například pracující důchodci.³³

1.7.2 PROBLEMATIKA LEVNÉ PRACOVNÍ SÍLY

Další argument proti zavedení základního příjmu je ten, že některé špatně placené či nepříjemné práce by dále příjemci základního příjmu nechtěli vykonávat. Pro zaměstnavatele by to znamenalo obtížnější shánění zaměstnanců. Tato práce by se musela zajistit levnou pracovní silou z řad osob bez občanství. V případě, že by základní příjem byl poskytován i osobám s trvalým pobytem, případně i dalším skupinám, zaměstnavatelé by byli ještě v obtížnější situaci. Je ale pravdou, že některé nepříjemné práce, doposud třeba špatně placené, by se musely transformovat a mohly by přinést řadu změn ve společnosti. Tyto změny ale nelze brát dopředu jako negativní.³⁴

1.7.3 OHROŽENÍ PŘISTĚHOVALCI

³² VAN PARIJS, *Všeobecný základní příjem*, s. 65n

³³ RAVENTÓS, *Materiální podmínky svobody*, s. 192n

³⁴ RAVENTÓS, *Materiální podmínky svobody*, s. 194n

Nárůst migrantů z chudých zemí je v posledních měsících jedním z hlavních mediálních témat v Evropě. Kritici základního příjmu uvádějí, že zavedením základního příjmu by se navýšil nárůst přistěhovalců v Evropě. Jednoduše řečeno: čím lepší postavení nejchudších skupin evropských zemí bude, tím více se prohloubí rozdíly ve vztahu k chudým obyvatelům chudých zemí. Praxe v této chvíli ukazuje, že tomu tak je, a to i bez zavedení základního příjmu. Toto téma je tedy mnohem širší svoji problematikou a v této práci se jím nebudu dopodrobna zabývat.

1.7.4 NEJASNÝ ODHAD DOPADU

Další kritika bývá ta, že nevíme, co základní příjem přinese a tudíž povede k mnoha nepředvídatelným situacím. Jestliže nevíme, co daná sociální reforma může přinést, neměli bychom ji zavádět. Tento názor pro svou podstatu musí očekávat, že tyto situace nebudou natolik pozitivní, aby stály za celou změnu.³⁵

1.7.5 ZVÝŠENÍ INFLACE

Jako jeden z argumentů proč nezavádět základní příjem je očekávání zvýšení inflace. Podle ekonoma Aleše Michla by jistota základního příjmu tlačila na růst mezd a zároveň by přiměla lidi více utrácet. Díky růstu poptávky by se pak zvyšovaly ceny. V extrémním případě dokonce očekává, že by se každý měsíc zvýšila inflace přesně o to, co by byla výše základního příjmu.³⁶

³⁵ RAVENTÓS, *Materiální podmínky svobody*, s. 207

³⁶ VEJVODOVÁ, *Garantovaný příjem*, část „Tvrdá ekonomická realita“

Zvýšení inflace je jeden z předpokladů, který by mohl nastat, je to z důvodů, že by se ve společnosti pravděpodobně zvyšoval objem utrácených peněz. Toto očekávání je ale poněkud přehnané, protože se dopředu nedá říct, o kolik by se tento objem zvýšil. Dá se očekávat, že by se inflace zvyšovala rychleji než doposud. Bylo by proto dobré, aby se s tím při zavádění dopředu pracovalo a byl by nastaven systém tak, aby se například základní příjem mohl zvyšovat každý rok a podle potřeby i častěji.

2. ALTERNATIVY A SOUČASNÉ PROJEKTY ZÁKLADNÍHO PŘÍJMU VE SVĚTĚ

V první kapitole jsme se věnovala myšlence základního příjmu, a to základnímu příjmu v plné míře. V této kapitole bych ráda uvedla další formy, které se základnímu příjmu blíží. V druhé části pak představím projekty a experimenty se základním příjmem, které již existují či proběhly.

2.1 ALTERNATIVY ZÁKLADNÍHO PŘÍJMU

Již na začátku jsem uvedla, že pro základní příjem se dá najít mnoho názvů, jako například občanský příjem. Pro alternativy základního příjmu je to podobné, v Česku je často můžeme pod jinými či originálními jmény v cizích jazycích. Zde jsou uvedeny názvy dle českého překladu Revantóseho knihy *Materiální podmínky svobody* (krom posledního uvedeného).

2.1.1 ČÁSTEČNÝ ZÁKLADNÍ PŘÍJEM

Částečný základní příjem již dle svého názvu naznačuje, že má stejné vlastnosti jako základní příjem. Je tedy univerzální a vyplácí se individuálně. Rozdíl je v jeho výši, částka je nižší, než je potřeba pro zajištění základních potřeb a bydlení. Při zavedení částečného základního příjmu se dá očekávat mnoho předností, ačkoliv by byly omezenější než u základního příjmu. Často se částečný základní příjem uvádí jako jeden z kroků k zavedení základnímu příjmu. S tímto názorem přichází i Marek Hrubec v brožuře *Nepodmíněný základní příjem*, kde uvádí, že

k zavedení základního příjmu vede cesta, která nemusí být radikální a může se k ní dojít postupně.³⁷

2.1.2 ZÁKLADNÍ PŘÍJEM PRO DOMÁCNOST

Základní příjem pro domácnost je další blízkou variantou základního příjmu. Na rozdíl od něj ale zohledňuje ty osoby, které žijí v domácnosti samy. Osoba, která žije v domácnosti sama, má vyšší náklady na bydlení než osoba, která žije v domácnosti s více lidmi. Tato myšlenka pracuje s tím, že by tento příjem byl rozdělen na dvě části, první část by byla individuální, což by bylo stejné jako u základního příjmu. Tato částka by byla jednotná pro všechny, včetně dětí. Druhá část příjmu by pak byla určena pro domácnost. Osoba, která by žila sama, by měla tedy dva příjmy: individuální příjem na pokrytí základních potřeb a základní příjem na náklady domácnosti. Základní příjem na domácnost by byl pak procentuálně vyšší pro osobu žijící samostatně, než pro osoby žijící v početnější domácnosti.³⁸ U tohoto modelu by tedy část příjmu na domácnost byla testovaná.

2.1.3 ZÁPORNÁ DAŇ Z PŘÍJMU

Jak již bylo řečeno, poprvé přišel s návrhem záporné daně z příjmu Milton Friedman v roce 1962, tedy ještě o 3 roky dříve od prvního návrhu základního příjmu, jak ho známe dnes. Stejně jako základní příjem má záporná daň z příjmu garantovat základní příjem každému občanovi, a to formou vrácení peněz skrze daňové kredity. V praxi to znamená, že

³⁷ HRUBEC, *Nepodmíněný základní příjem* s. 5

³⁸ RAVENTÓS, *Materiální podmínky svobody*, s. 159

„od každé domácnosti se odečte součet daňových kreditů všech jejích členů. Pokud je rozdíl pozitivní, je třeba zaplatit daň, pokud je negativní, vláda vyplatí daně domácnosti příspěvek (negativní daň)“.³⁹ Tímto opatřením se může dojít ke stejné distribuci příjmu jako u základního příjmu pro domácnost, je zde ale možnost ušetření oproti základnímu příjmu, jelikož se nevyplácejí dávky těm, kteří mají příjmy vyšší. V porovnání se základním příjmem je velký rozdíl ve vyplácení. Základní příjem je vyplácen dopředu a nepodmíněně, záporná daň příjmu se vypočítává za minulé zdaňovací období, přičemž například v Česku je toto období jeden kalendářní rok. Při vyplácení za minulý kalendářní rok by záporná daň ztrácela velkou část svého smyslu, jelikož by domácnostem nepomáhala v té chvíli, kdy by byly peníze třeba. Pravděpodobně by tedy musel být vytvořen jakýsi systém záloh, který by se na konci zdaňovacího systému dorovnával. Záporná daň z příjmu by také byla značně složitá pro způsob vypočítávání, musely by tedy přetrvávat větší náklady na provoz.

2.1.4 ÚČASTNICKÝ PŘÍJEM

S myšlenkou účastnického příjmu přišel Anthony Atkinson v roce 1996 v díle *The Case for a Participation Income*. Účastnický příjem by byla platba, která by se poskytovala všem občanům, kteří by vykonávali práci považovanou za „společensky užitečnou“. Jednalo by se například o dobrovolnickou práci, placenou práci, vzdělávání či domácí práci. V praxi by měl účastnický příjem fungovat velice podobně jako základní příjem, rozdíl by byl v tom, že by nezahrnoval osoby, které by se chtěly nějakému druhu práce vyhýbat úplně. Zastánci základního příjmu tvr-

³⁹ PARIJS, *Všeobecný základní příjem*, s. 38

dí, že by při zavedení plného základního příjmu šlo o pouze zanedbatelné množství osob, které by nebyly ochotny nijak dál pracovat. Proto by vymáhání a kontrola byla neadekvátně náročná. K tomu se také pojí, že by se dalo očekávat, že osoby, které by tuto „společensky užitečnou činnost“ nedělaly, by tyto činnosti uměle a podvodně vyváběly, aby měly na účastnický příjem nárok.

2.1.5 Univerzální kapitál

Návrh na tuto platbu můžeme najít už u Thomase Paina v roce 1796.⁴⁰ V roce 2000 se návrh na univerzální kapitál znovu objevuje v Anglii (Nissan a Le Grand). Myšlenka univerzálního kapitálu spočívá ve vyplacení určité částky každému občanovi při dosažení plnoletosti. Částka má být dostatečně vysoká pro rozjezd například podnikání, vybavení domácnosti a podobně, v anglickém návrhu se jednalo o zhruba 10 000 liber (v té době tedy zhruba 600 000 Kč). Využití částky by bylo pro příjemce čistě individuální, takže někdo by například mohl utratit celou částku za jednu noc v kasinu, zato další by s ní rozjel úspěšný podnik. Podle návrhu amerických profesorů Bruce Ackermana a Anne Alstottové by měl být zase univerzální kapitál pro ty plnoleté občany, kteří mají dokončenou školní docházku a nebyli trestaní. V americkém návrhu je taky navrhovaná částka nižší, než u návrhu anglického.⁴¹

Rozdíl oproti základnímu příjmu je hlavně v tom, že základní příjem chce garantovat sice malý, ale pravidelný příjem všem. Univerzální kapitál sazí na schopnost každého člověka nějak tuto částku zhodnotit. Po-

⁴⁰ RAVENTÓS, *Materiální podmínky svobody*, s. 33

⁴¹ RAVENTÓS, *Materiální podmínky svobody*, s. 162

kud se podíváme na výši částky, je také jasné, že tato částka je v přepočtu na dobu vyplácení o dost nižší než základní příjem.

2.1.6 SABBATICAL GRANTS (SABATICKÝ PŘÍJEM)

Stejně jako základní příjem, sabatický příjem pracuje s vyplácením garantované dávky pro občany. Tento příjem je ale omezen časově, v některých návrzích se jedná například o 10 let během života. Občan by si vybral, v jaké fázi života mu bude sabatický příjem vyplácen. Mohl by si tedy zvolit, jestli příjem využije v období studia, zakládání rodiny, v období péče o blízkou osobu, či naopak při hledání placené práce.⁴²

2.2 PŘÍKLADY Z PRAXE

Jak již bylo řečeno, doposud nikde v Evropě nebyl základní příjem zaveden. Oproti tomu v jiných částech světa základní příjem už v určitých obdobích fungoval či funguje. V této části uvedu dva nejznámější projekty.

2.2.1 ALJAŠKA

Ve státě Aljaška funguje základní příjem ve specifické podobě od roku 1982. Tento příjem pobírá každý, kdo na Aljašce pobývá legálně déle než šest měsíců. V osmdesátých letech guvernér Aljašky Jay Hammond navrhl, aby byl vytvořen fond, do kterého by plynuly peníze z výtěžků ropy. Fond byl založen a z něho je dnes (po mnoha obměnách) každému obyvateli na Aljašce každý rok vyplácená určitá dividenda. Její výše je určena na základě průměrného výnosu ropy za posledních 5 let. Částka je

⁴² WIDERQUIST, *Basic income*, s. 447nn

vyplácena zpětně za rok a pohybuje se mezi 1000 – 2000 USD ročně. Například v roce 2014 tato částka dosáhla téměř 1900 USD.⁴³ Základní příjem na Aljašce je specifický tím, že je hrazen z výnosů z ropy a ne ze státního rozpočtu, jeho výše se oproti plnému základnímu příjmu při přepočtu na měsíc pohybuje zhruba mezi 10–25 %.

2.2.2 NAMIBIE

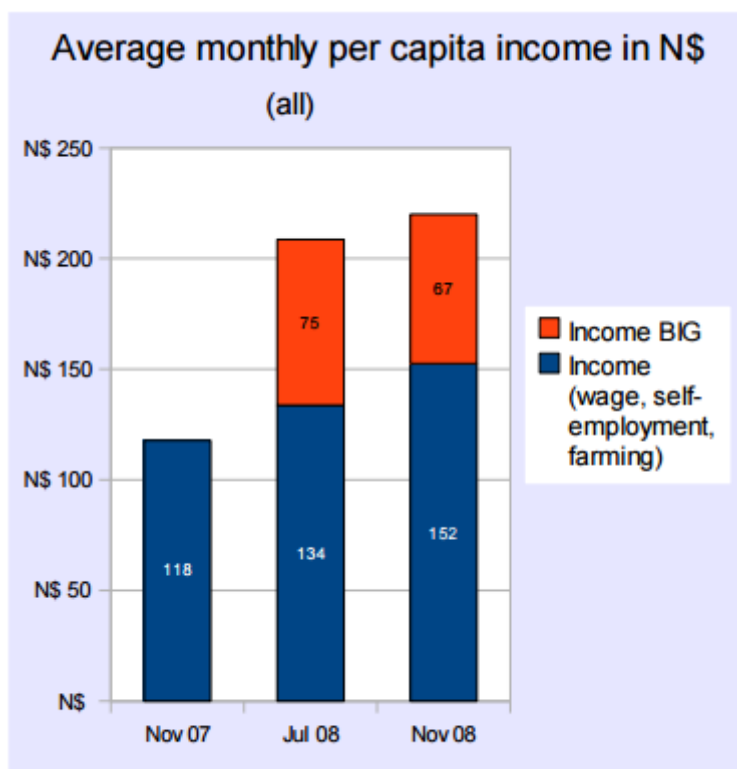
V Namibii v roce 2008 započal projekt zavedení plného základního příjmu, tento projekt byl prvním svého druhu. V provincii Otjivero-Omitara dostával každý obyvatel (pod 60 let) 100 namibijských dolarů (zhruba 10 euro) měsíčně. Původně byl projekt plánován na dva roky, v roce 2010 byl ale pro svou úspěšnost prodloužen a pokračoval příjmem ve výši 80 namibijských dolarů měsíčně. Projekt byl ukončen v roce 2012. Peníze na projekt pomohla sehnat koalice Basic Income Grant, církve, nevládní organizace z Namibie i z ciziny a zahraniční dárci, projekt tedy nebyl hrazen ze státního rozpočtu.⁴⁴

V tomto projektu jsou velice zajímavé ekonomické výsledky, ačkoliv základní příjem obyvatelům stačil na základní životní potřeby, jeho příjemci nepřestali pracovat, ale dokonce došlo k poklesu nezaměstnanosti. Zaměstnanost osob starších 15 let stoupla ze 45 % v roce 2007 na 55 % v roce 2008. Podobně přívětivý byl nárůst příjmů, ze 118 USD v listopadu 2007 se zvýšil na 152 USD o rok později (viz graf⁴⁵).

⁴³ Annual dividend payouts, *Alaska Permanent Fund Corporation*

⁴⁴ ČECH, Nepodmíněný základní příjem vede lidi k aktivitě a tvořivosti

⁴⁵ HAARMANN, *Making the difference!*, s. 72

Graph 2.12-2

Ekonomika se natolik oživila, že lidé začali více utrácet. Takže i stát začal vybírat více na daních. Díky základnímu příjmu se otevřel větší prostor pro podnikání, účastníci projektu také uvedli, že díky základnímu příjmu měli na začátek podnikání alespoň základní kapitál.

Tento projekt se pro svou úspěšnost často nazývá „Namibijský zázrak“ a je opravdu škoda, že vláda pro tento projekt dále nenašla udržitelné prostředky. Je taky dobré přiznat, že v tomto případě byla velká úspěšnost i díky tomu, že tato oblast do té doby neměla žádné minimální garantované příjmy pro své občany (krom důchodů).

3. SOUČASNÁ SOCIÁLNÍ POLITIKA V ČESKU

Sociální politika má za úkol svou činností ovlivňovat pozitivně sociální realitu. Její činnost je prosazována skrze sociálněpolitické cíle. Tyto cíle jsou tvořeny tak, aby vedly k chtěné budoucnosti. Proto, aby se cíle splnily, je potřeba dodržovat jejich určitou podobu. Je potřeba sledovat společenský vývoj a dle něj stanovovat další cíle a dále pak dopředu pracovat s potencionálními nápady tak, abychom dokázali co nejpřesněji určit jejich dopad.⁴⁶

Jako prostředek k uskutečňování cílů sociální politiky slouží sociální zabezpečení. Sociální zabezpečení v širším pojetí můžeme definovat jako systém náhradních zdrojů, které slouží k udržení stability a zajišťují minimální úroveň sociálního zabezpečení. Tyto systémy můžeme vnímat jako soubor opatření pro podporu a solidaritu s lidmi, kteří čelí nedostatku příjmů.⁴⁷

V Česku máme tři systémy, které na sebe navazují. Jedná se o systém sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální pomoci. Liší se v tom, jaké situace řeší, jakým způsobem se v nich vyplácejí dávky a také tím, jak jsou organizačně zabezpečeny.⁴⁸ V této kapitole bych ráda uvedla ty dávky sociálního zabezpečení, kterých by se základní příjem (či jeho alternativy) nejvíce dotýkal.

3.1 SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍ

⁴⁶ KREBS, *Sociální politika*, s. 40

⁴⁷ KREBS, *Sociální politika*, s. 136

⁴⁸ KREBS, *Sociální politika*, s. 177

Sociální pojištění řeší situace, na které se může člověk připravit a tedy se pojistit. Občan si odkládá část svých příjmů na pokrytí situací v budoucnu. Je to zajištěno důchodovým pojištěním a penzijním připojištěním.

3.1.1 DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ

Zákon č. 155/1995 Sb. O důchodovém pojištění řeší dlouhodobé ohrožení následkem sociální události, při které dochází ke ztrátě obživy a schopnosti si tento zdroj zajistit. Zákon řeší čtyři druhy, a to stáří, invaliditu, ovdovění a osiřené. Tyto sociální události jsou řešeny formou dávek, výše dávek se odvozuje z příjmu, z něhož účastník odváděl peníze do fondu sociálního pojištění⁴⁹. Důchody jsou pak zavedeny kvůli zabránění vzniku chudoby, jsou také postaveny na občanské solidaritě, jinými slovy, člověku nenáleží stejná suma, kterou do systému odvedl.

Pokud chce mít člověk nárok na nějakou formu důchodu, musí splnit několik požadavků. Tyto požadavky se liší podle toho, o jaký důchod se jedná, podrobně jsou popsány v zákoně. Společným jmenovatelem pro všechny důchody je splnění požadované doby odvodů do sociálního pojištění, aby mohl nárok na důchod vzniknout. Každý z těchto důchodů má svůj systém vypočítávání dávek pro ty, kterým má náležet. Tento systém je značně složitý a, jak již bylo řečeno, je podmíněný.

V Česku je zaveden státní důchod, který funguje na systému průběžného spoření, což znamená, že peníze, které člověk státu odvádí, jsou v tu dobu použity na důchody těch, které je zrovna pobírají. Ti, kteří půjdou do důchodu za 20 let, budou mít důchody hrazeny z odvodů těch, kteří v té

⁴⁹ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, § 4

době budou pracovat. Tato forma je označovaná jako první pilíř a výše odvodů do tohoto systému je 28 % z platu (6,5 % platí zaměstnanec, 21,5 % zaměstnavatel). V roce 2013 prosadila vláda premiéra Nečase zavedení druhého pilíře. Druhý pilíř oproti prvnímu pilíři není průběžný, ale spoří se ve fondech. Tento pilíř se navrhl pro občany jako dobrovolná forma pojištění. Měl poskytnout pracujícím, aby část z odvodů ze mzdy převedli na své spoření. Pokud se člověk dobrovolně rozhodl vstoupit do druhého pilíře, odváděl pak 25 % ze mzdy státu do 1. pilíře a 5 % si spořil ve fondech na svůj důchod (3 % jako předtím ze mzdy a 2% dobrovolně navíc). Jeho budoucí důchod se měl pak skládat z peněz z průběžného státního fondu a z peněz, které si naspořil ve fondech. Tento pilíř byl současnou vládou premiéra Sobotky zrušen.⁵⁰

Několik posledních let částka potřebná na důchody převyšuje částku, která se z průběžného státního fondu vybere. V roce 2014 byl deficit více než 45 miliard.⁵¹ Od roku 2009 do roku 2013 se rozdíl mezi vybranými penězi na důchody a tím, co se na ně vyplácelo, zvyšoval průměrně o 12 % ročně. Je to především z důvodu nárůstu starobních důchodů, které v roce 2013 dosáhly 2,3 milionu. Při současných demografických prognózách se bude podíl seniorů ve společnosti zvyšovat, tudíž se bude tento deficit nadále prohlubovat. V roce 1995, když byly ve státním fondu ještě přebytky, se založil speciální účet, na který se část přebytku posílala, tento účet měl pak následně sloužit na dobu, kdy peníze na důchody nebudou stačit ze státního fondu. Na konci roku 2013 bylo na

⁵⁰ II. pilíř - Důchodové spoření (ukončení), *Ministerstvo financí České republiky*

⁵¹ LEŽATKA, Schodek státního rozpočtu za rok 2014

účtu 22,6 miliard korun.⁵² Takže je jasné, že v dalším roce již tyto peníze na rozdíl nemohly stačit. Současný model jasně ukazuje, že je dlouhodobě neudržitelný. Buď se budou v budoucnu muset důchody o velkou část snížit nebo se bude muset systém financování důchodů značně přetransformovat. Jedním z prvních kroků ke změně bylo zavedení druhého pilíře, tento model se ale vyplácel pouze těm, kteří měli platy nadprůměrné.

3.1.2 PENZIJNÍ PŘIPOJIŠTĚNÍ

Jako třetí pilíř se označuje penzijní připojištění, které je definováno zákonem č. 42/1994 Sb. O penzijním pojištění se státním příspěvkem. Tento systém je dobrovolný a slouží nad rámec odvodů na sociální pojištění. Stát poskytuje na toto připojištění příspěvky. Ten, kdo přispívá na toto připojištění, si může následně vybrat, kde bude peníze ukládat a jakou formou mu peníze poté budou vypláceny.

V současné době využívá přispívání do třetího pilíře zhruba 4,7 milionu obyvatel.⁵³ Státní příspěvek se poskytuje osobě, která spoří minimálně 300 Kč měsíčně a stoupá v závislosti na spořené částce.⁵⁴ U tohoto modelu je zajímavé, že člověk dostane od státu ještě něco navíc, pokud si sám dobrovolně spoří. Lidé, kteří pak nemají dostatek financí na to, aby si spořili něco navíc, pak ztrácejí dvojnásob.

⁵² Na účtu, který měl sanovat deficity důchodového systému, bylo koncem roku 2013 jen 22,6 miliardy korun. *Nejvyšší kontrolní úřad*

⁵³ Základní ukazatele vývoje penzijního připojištění a doplňkového penzijního spoření k 31.3.2015 včetně Komentáře. *Ministerstvo financí České republiky*

⁵⁴ III. pilíř - Doplňkové penzijní spoření a penzijní připojištění. *Ministerstvo financí České republiky*

3.2 STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORA

V rámci státní sociální podpory se řeší takové sociální situace, které jsou v dané společnosti uznány jako sociální situace hodné podpory. Jedná se o situace, kdy jsou potřeba podpořit rodiny, a to především rodiny s dětmi. Podpora je tvořena několika druhy dávek. Tyto dávky jsou financovány ze státního rozpočtu a jsou vypláceny úřady práce.⁵⁵ Realizace státní sociální podpory je organizován solidaritou mezi občany. Tato solidarita směřuje od bezdětných k rodinám s dětmi a od lidí s vysokými příjmy k rodinám s příjmy nízkými.⁵⁶ Tyto dávky jsou poskytovány těm rodinám, které mají na místě bydliště trvalý pobyt. Státní sociální podpora má dávky, které jsou děleny na dva druhy a to: netestované a testované.

3.2.1 DÁVKY NETESTOVANÉ

Tyto dávky jsou univerzální a mají na ně nárok všichni, kteří mají v péči děti. Mezi tyto dávky patří: rodičovský příspěvek a pohřebné.

Rodičovský příspěvek

Na rodičovský příspěvek má nárok rodič (popřípadě pečující osoba stanovená orgány), který celodenně a řádně pečuje o dítě, celková výše příspěvku je 220 000 Kč a rodič ji pobírá od narození nejmladšího dítěte v rodině až do možnosti 4 let jeho věku. Rodič si může zvolit, jestli bude dávku pobírat dva, tři, a nebo čtyři roky (studenti a nezaměstnaní automaticky přecházejí na čtyřletou variantu). Během pobírání příspěvku

⁵⁵ KREBS, *Sociální politika*. s. 178

⁵⁶ KREBS, *Sociální politika*. s. 271

může rodič měsíční výši upravovat, vždy na čtvrtletí dopředu. Příspěvek v maximální výši činí 11 500 Kč za měsíc a nejnižší 3800 Kč (s výší se dá hýbat pouze tak, aby příspěvek vystačil minimálně v nejnižší výši až do konce vybrané varianty).⁵⁷

V Česku je nejdelší možná rodičovská dovolená v Evropské unii. V některých zemích, například na Kypru, trvá pouze 13 týdnů. V Česku se vyplácí rodičovský příspěvek paušálně, v některých státech Evropské unie se tato dávka vypočítává podle příjmu rodiče před narozením dítěte, v Estonsku je to dokonce stejná výše.⁵⁸ Jak již bylo řečeno, délku doby vyplácení si může rodič vybrat dopředu, pokud splňuje podmínky. Osoby, které jsou svou podstatou nejvíce ohroženy chudobou, ale tuto možnost nemají. Automaticky spadají do nejdelší varianty, kdy od 21. měsíce dítěte pobírají 3800 Kč měsíčně, tato suma je už pak blízka životnímu minimu. Příjmy těchto rodin jsou pak často velice nízké, stává se pak, že tyto rodiny potřebují další příspěvky, jako příspěvek na bydlení a přídavek na dítě. V Česku je k tomu velice nízká míra částečných úvazků (viz 1.4), takže možnost pracovat na částečný úvazek (třeba při nejdelší variantě rodičovského příspěvku) se moc nenabízí. Právě touto kombinací nedostatku částečných úvazků a dlouhé rodičovské dovolené pak stát ztrácí na několik let práceschopné obyvatele, kteří by, byť třeba částečně, odváděli daně.

3.2.2 DÁVKY TESTOVANÉ

⁵⁷ Rodičovský příspěvek. *Integrovaný portál MPSV*

⁵⁸ GOLLA, EU – kde je rodičovská dovolená nejdelší a nejvyšší?

Pro splnění přijetí testovaných dávek musí osoba splňovat další požadavky. Dávky se na rozdíl od dávek netestovaných posuzují dle příjmu rodiny. Mezi tyto dávky patří přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné.

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je poskytován rodinám na podporu pokrytí nákladů spojených s výchovou a výživou nezaopatřených dětí. Pro vypočítání příspěvku se používá životní minimum, které je stanoveno na 3410 Kč pro jednotlivce. Životní minimum se posuzuje na základě počtu osob ve společné domácnosti. Při posuzování více osob v domácnosti pak životní minimum začíná na 3140 Kč pro 1. posuzovanou dospělou osobu, u dalších posuzovaných osob a dětí je částka nižší.⁵⁹ Nárok na přídavek na dítě mají pak ty rodiny, u kterých celkový příjem nepřekračuje 2,4 násobku životního minima. Výše příspěvku se stanovuje podle věku nezaopatřeného dítěte. U dětí do 6 let se jedná o 500 Kč, u dětí do 15 let 600 Kč a u dětí mezi 15–26 lety 700 Kč.⁶⁰

V Česku neexistují plošné dávky pro děti a mladistvé, které by nepodmíněně náležely rodičům, tedy těm, kdo vychovávají budoucí plátce daní. Existuje pak další podmíněná forma, a to daňové slevy a zvýhodnění pro pracující rodiče, kdy u prvního dítěte v rodině jde o 1117 Kč měsíčně a u dalších dětí se částka zvyšuje (slevu může uplatnit jeden rodič či kombinovaně u více dětí).⁶¹ Přídavku na děti pak dosáhne rodina s 2

⁵⁹ Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, § 3

⁶⁰ Přídavek na dítě. *Integrovaný portál MPSV*

⁶¹ Přídavek na dítě. *Integrovaný portál MPSV*

děťmi do 6 let a 2 dospělými v případě, že celkové příjmy rodiny budou nižší než 22 680 Kč měsíčně.⁶² měsíčně. Pokud má rodina příjmy o pár korun vyšší, nárok na dávku nemá. Fakticky pak ti, co mají celkový příjem lehce vyšší, mají celkově méně peněz. Celková částka příjmů této čtyřčlenní rodiny je na první pohled poměrně nízká, avšak při předpokladu, že tato rodina žije v podnájmu, s nejvyšší pravděpodobností bude mít i nárok na příspěvek na bydlení, tedy další dávku, která se bude muset složitě vypočítávat dle příjmů.

Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení je určen na krytí nákladů na bydlení pro rodiny i jednotlivce s nízkými příjmy. Výše dávky se testuje dle předchozího kalendářního čtvrtletí. Do výše příspěvku se započítávají i přídavky na děti a rodičovský příspěvek.

Na příspěvek na bydlení má nárok nájemce bytu či vlastník (rodina), který má v bytě přihlášené trvalý pobyt a výše jeho nákladů na bydlení přesahuje 30 % jeho příjmů (v Praze 35 %). Výše příspěvku se vypočítává dle normativních nákladů, které jsou stanovovány jako průměrné náklady na bydlení podle počtů osob v domácnosti a velikosti obce.⁶³

Příspěvek na bydlení je dávka, na kterou má nárok relativně dost obyvatel Česka, a to díky možnosti získat příspěvek při přesáhnutí celkových nákladů na bydlení 30 % (35 %) z celkových příjmů. To ale platí pouze pro ty, kdo mají v místě bydliště trvalý pobyt, rodiny (osoby), které bydlí v místech, kde si třeba nemohou dát trvalý pobyt, pak nárok na tuto

⁶² Přídavky na dítě – Kalkulačka. *Peníze.cz*

⁶³ Příspěvek na bydlení, *Integrovaný portál MPSV*

dávku nemají. Dávka se také vypočítává na danou domácnost, takže ti, kdo bydlí například ve sdílené domácnosti a mají zde uveden trvalý pobyt, na dávku mít nárok nemusí, jelikož v kombinaci s příjmy ostatních (ačkoliv nefungují jako společná domácnost) nárok nemají. Smutné je, že když se pak takto člověk přestěhuje do menší garsonky, kde bude mít náklady na bydlení vyšší, a tedy potřebu vyšší částky na příspěvek, bude mít na dávku nárok.

Další dávka na financování nákladů na bydlení bez trvalého pobytu v místě bydliště, se pak dá získat pouze s doplatkem na bydlení, tedy pokud je příjem rodiny (osoby) ještě o tolik nižší, aby měla nárok na příspěvek na živobytí (viz 3.1.3). Tyto rodiny (osoby), které pak nemají trvalý pobyt na místě, kde žijí, či žijí ve sdílené domácnosti, jsou oproti ostatním značně znevýhodněny.

3.3 SOCIÁLNÍ POMOC

Sociální pomoc je určena osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi. Hmotná nouze je definovaná dle zákona č. 111/2006 O hmotné nouzi, jedná se o pomoc osobám s nedostatečnými příjmy a slouží k zajištění základních životních potřeb. Jejím cílem je příjemce aktivizovat a vést k soběstačnosti života ve společnosti. Snaží se zabránit propadu občana do sociální závislosti, v které je zapotřebí azylové řešení.⁶⁴ Jejimi nástroji je poradenství, prevence patologických jevů, sociálně-právní ochrana, sociální služby a dávky sociální pomoci.⁶⁵ V rámci sociální pomoci jsou pak vypláceny dávky, které jsou nazvány jako dávky v hmotné nouzi,

⁶⁴ KREBS, *Sociální politika*, s. 286nn

⁶⁵ KREBS, *Sociální politika*, s. 292

patří mezi ně: příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

Příspěvek na živobytí

Příspěvek na živobytí je určen osobě či rodině, která nedosahuje částky na živobytí po pokrytí přiměřených nákladů na bydlení. Částka živobytí se vypočítává z částek životního minima (či existenčního minima 2200 Kč, například pokud žadající neplatí alimony na své nezletilé dítě) a stanovuje se pro posuzovanou domácnost. Částka živobytí může být stanovena výše, pokud odborný lékař stanoví, že příjemce dávky má zvýšené náklady na dietní stravu.⁶⁶

Doplatek na bydlení

Doplatek na bydlení je určen k uhrazení nákladů na bydlení, a to ve chvíli, kdy nestačí vlastní příjmy osoby či rodiny, a to ani s příspěvkem na bydlení. Dávku je možné poskytnout i při užívání staveb, které jinak nesplňují standardy kvality bydlení. Podmínkou pro poskytnutí doplatku na bydlení je nárok na příspěvek na živobytí. Může být také poskytnut při ubytování v pobytových službách, jako například azylový dům, domov pro seniory či chráněné bydlení. Výše doplatku je taková, že po zaplacení všech nákladů na bydlení zůstane osobě či rodině částka na živobytí (maximálně 1,3 násobek). Výše příjmů ze zaměstnání se počítá 70 %.⁶⁷ Pro poskytnutí dávky není nutné mít na místě bydliště trvalý pobyt.

⁶⁶ Pomoc v hmotné nouzi, kap. Příspěvek na živobytí, *Ministerstvo práce a sociálních věcí*

⁶⁷ Zákon 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, § 9

Jak již bylo řečeno, doplatek na bydlení mohou získat i ti, kdo v místě bydliště nemají uvedený trvalý pobyt, musí být ale schválen na úřadě práce. Při doplatku na bydlení pak nepracující uživatel této dávky, který si chce něco přivydělat (max. do výše 4600 Kč měsíčně⁶⁸), musí počítat s tím, že tato částka se mu odečte od nákladů na bydlení 70 %, takže ve výsledku se mu připočte 30 % z toho, co si přivydělal (u 4600 Kč to bude 1380 Kč). V definici sociální pomoci je ale zmíněno, že jejím cílem je lidi motivovat a aktivizovat. Nakolik je pak motivující pro příjemce této dávky legálně pracovat, je otázkou.⁶⁹

3.4 MOTIVACE K PRÁCI

V předešlé části kapitoly jsem se věnovala dávkám, v této podkapitole bych se ráda zaměřila, na to, čeho jsem se částečně dotýkala při vysvětlování fungování některých dávek. Tímto tématem je pro mě motivace k práci. V letošním roce se zvýšila minimální mzda z 8500 Kč na 9200 Kč.⁷⁰ Za posledních deset let se minimální mzda zvýšila o 2015 Kč, což je necelých 22 % (průměrný plat byl před deseti lety 18 344 Kč⁷¹ a za

⁶⁸ *Úřad práce ČR - partner pro nezaměstnané i zaměstnavatele*, s. 11

⁶⁹ Data v tomto případě nejsou, ale projekty na potírání nelegální práce již proběhly, viz: *Projekt na potírání nelegální práce, Ministerstvo práce a sociálních věcí*

⁷⁰ *Přehled o vývoji částek minimální mzdy, Ministerstvo práce a sociálních věcí*

⁷¹ *Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v České republice*, s. 38

letošní první čtvrtletí průměrná mzda činila 26 769 Kč,⁷² takže nárůst je necelých 31,5 %). Ačkoliv v letošním roce došlo u minimální mzdy k navýšení o 700 Kč, stále se minimální mzda v Česku pohybuje na nejnižší úrovni v Evropské unii (4. místo odspoda).⁷³ Pokud budeme porovnávat průměrné platy v Evropě, průměrné platy z Česka se sice objeví pod průměrem, ale mezi 3 nejvyššími platy států, které přistoupily do Unie po roce 2004.⁷⁴ To jenom jasněji ukazuje, že v Česku je velice nízký minimální plat, a to i v porovnání s Evropskou unií. Na druhé straně ale máme systémy sociální podpory a pomoci, které vyplácí částky na zajištění základních potřeb a nákladů na bydlení. Tyto dávky v některých případech překračují minimální mzdu. Agentura pro sociální začleňování zveřejnila na konci roku 2014 analýzu s názvem *Analýza ekonomických motivací k zaměstnání*.⁷⁵ Zde je jasně popsáno a graficky znázorněno, o kolik se rodině zvýší popřípadě sníží příjmy, pokud někdo z rodiny začne pracovat za minimální či nízkou mzdu. Analýza přesvědčivě ukazuje, že pokud někdo z rodiny pracovat začne, přinese to ve výsledku rodině jen málo peněz navíc, v některých případech se rodině příjmy ještě sníží. Hledat motivaci k práci je pak v takovém případě o dost složitější. Jak již bylo uvedeno, být nezaměstnaný dnes není zdaleka jen problém ekonomický, ale často v mnohem vyšší míře kulturní nebo společenský, což rozhodně v Česku platí.

⁷² Zveřejněny výsledky ISPV za 1. čtvrtletí 2015, *Informační systém o průměrném výděлку*

⁷³ GOLLA, Minimální mzda v EU v roce 2015

⁷⁴ Srovnání: Jaké jsou naše platy ve srovnání s Evropou, *Naše peníze.cz*

⁷⁵ TRLIFAJOVÁ, *Kdy se práce vyplatí?*

4. ZAVEDENÍ ZÁKLADNÍHO PŘÍJMU A JEHO ALTERNATIV V ČR

V minulé kapitole jsem se zaměřila na dávky sociálního zabezpečení a jejich fungování. V této kapitole bych se ráda vrátila k základnímu příjmu a k možnostem využít některé z jeho myšlenek. Pro to, aby se mohl v Česku základní příjem zavést, by bylo potřeba změnit mnoho věcí, s tím, že se dá předpokládat, že tyto změny by přicházely postupně. Postupně se tedy budu věnovat změnám, které by v Česku mohly nastat.

4.1 ROVNÝ DŮCHOD

Jako jeden z prvních kroků pro jednodušší zavedení základního příjmu by mohl být rovný starobní důchod. Při dosavadní neudržitelnosti systému průběžného státního spoření se nabízí jako udržitelnější varianta. Dosavadní starobní důchody i přes míru zásluhovosti jsou založeny ve velké míře na solidárnosti systému. Rovný důchod by měl fungovat na bázi solidárnosti ještě více. Při zavedení rovného důchodu by všichni občané od určitého věku, například 65 let, dostávali jednotnou dávku. Profesor Jaroslav Vostatek dokonce pro současného ministra financí Andreje Babiše vytvořil analýzu důchodové reformy, kde navrhuje, aby se částka rovného důchodu pohybovala okolo 8000 Kč.⁷⁶ V rozhovoru pro Český rozhlas v květnu 2015 pak sám přiznal, že rovný důchod ve své podstatě již v Česku máme, jen se to tak nenazývá. Je to z toho důvodu, že základní důchod se pohybuje okolo 8000 Kč a zbytek pak závisí na „zásluhách“, tedy na výši prostředků, které člověk během let odvedl do státního fondu. Průměrně se pak důchody pohybují okolo 12 000 Kč. Současný systém je ale natolik složitý, že se v tom

⁷⁶ VOSTATEK, *Návrh reformy penzijního spoření/pojištění*

nikdo nevyzná. Sám říká, že samotné vypočítávání důchodu je nesmírně složité.⁷⁷ Ve většině případů rovný důchod víceméně máme, ale to jen pro ty, kdo splňují podmínky jeho vyplácení. Příjmy těch, kdo podmínky z nějakého důvodu nesplnili, jsou o mnoho nižší.

Při zavedení rovného důchodu by mohla být část odvodů z dosavadních 28 % použita do druhého pilíře, tato částka by se pak každému přičítala k rovnému důchodu, ti kdo by předtím nepracovali, by měli automaticky částku rovného důchodu. Při této variantě by pak mohli mít peníze z druhého pilíře i ti, kdo dnes nesplňují podmínky pro vyplácení, například z nedostatečné doby odvodů do systému. Rovný důchod se nabízí také z toho důvodu, že již teď se část peněz na starobní důchody do rozpočtu pro sociální dávky doplácí. Starší osoby, které pak nesplňují nárok na starobní důchod, pak nejčastěji stejně pobírají další sociální dávky, které jsou ze stejného „balíku“. Často se pak ve výsledku vyplácí podobná částka jako by byla u rovného důchodu. Rovný důchod by tedy přinesl zjednodušení, které by ušetřilo nějaké peníze, díky zjednodušení by byl i systém značně přehlednější a dalo by se dopředu spočítat, jaké by náklady na starobní důchody byly. Pokud by se pak v budoucnu zaváděl základní příjem, částka rovného důchodu by se jen upravila tak, aby byla stejná.

4.2 DÁVKY PRO DĚTI A MLADISTVÉ

Jako další návrh na změnu jsou plošné dávky pro děti a mladistvé, které v Česku zatím nejsou zavedeny. Tyto dávky ale fungují v některých ev-

⁷⁷ KALENSKÁ, Vostatek: Rovný důchod už vlastně máme

ropských státech, například ve Francii.⁷⁸ Prvním cílem plošných dávek je podpora všech rodin s dětmi, dalším pak zpřehlednění a zjednodušení oproti dosavadním dávkám, které jsou podmíněné. Při zavedení dostatečně vysokých plošných dávek by se mohly některé dávky a daňová zvýhodnění zrušit. Díky plošným dávkám pro děti a mladistvé by byly zvýhodněnější všechny rodiny. Na mnohých webech můžeme dnes vidět články, které se zabývají tím, jak moc je pořízení dítěte „drahé“.⁷⁹ Je vlastně paradoxní, že stejné články a výpočty existují pro starobní důchody. Současně je náš systém nastaven tak, že ačkoliv to vypadá, že je značně solidární, je nejvýhodnější pro ty, kdo žádné děti nemají. Při dosavadních demografických prognózách⁸⁰ se bude počet dětí stále snižovat. V porovnání s ostatními státy Evropské unie na tom jsme sice podprůměrně, ale nejsme na tom zdaleka nejhůř. Průměrně se zde rodí 1,3 dítěte na ženu, to ale zdaleka nestačí. Pro zajištění vyrovnané populace by to mělo být okolo 2,1 dítěte na ženu, nutno podotknout, že to v Evropě splňuje pouze Irsko (2 děti na ženu).⁸¹ Je jasné, že při zavedení těchto dávek nemůžeme očekávat, že by se raketově zvýšila porodnost, ale jakékoliv zvýšení by do budoucna přinášelo velké plusy.

Jak by tedy měly vypadat tyto dávky? Je několik variant a návrhů, první z možností je, že se dávky rozdělí tak, že dávky by měly vyšší ty rodiny, které mají příjmy nižší. Další variantou je, že se výše dávky odstupňují

⁷⁸ The French Social Security System, *Centre des Liaisons Européennes et Internationales de Sécurité Sociale*

⁷⁹ RYBOVÁ, Kolik stojí dítě

⁸⁰ BURCIN, *Prognóza populačního vývoje České republiky*, s. 23

⁸¹ Plodnost a porodnost v ČR a v Evropě, *Čtrnáctideník*

podle věku dítěte a počtu dětí. Obě tyto varianty se mohou také použít spolu. Pokud budeme brát možnost budoucího zavedení základního příjmu, jeví se jako nejjednodušší forma jednotných dávek. Já osobně se ale přikláním k variantě odstupňované dle věku dítěte, jelikož náklady na děti a mladistvé se věkem zvyšují.

4.3 ČÁSTEČNÉ ÚVAZKY A MOTIVACE K PRÁCI

Dalším krokem k zavedení fungujícího základního příjmu je podpora motivace k práci. Tato motivace může probíhat mnoha způsoby, já zde navrhuji tyto:

Částečné úvazky

Jak již bylo řečeno, v Česku je malá míra částečných úvazků, při zavedení nepodmíněných plošných dávek pro děti a mladistvé či u zavedení částečného základního příjmu se dá očekávat, že někteří občané by uvítali práci na kratší úvazky. Může se očekávat nárůst jak z řad dosud nepracujících, kterým se doposud práce nevyplatila z ekonomického hlediska, tak z řad pracujících, kterým by se vyplatilo pracovat méně. Stát by měl tedy podporovat vytváření nových částečných úvazků.

Návrat do práce z rodičovské dovolené

Dalším krokem může být podpora rodičů, kteří se budou vracet na pracovní trh. Tato podpora může částečně vzniknout při větší míře částečných úvazků a plošných dávek pro děti a mladistvé, může ale vzniknout i dalšími způsoby. Například podpořením rodičů, aby během rodičovské dovolené neztrácely kontakt s původní prací, dá se zajistit třeba možností bezplatného hlídání dětí na jedno (či více) dopoledne v týdnu.

Legální práce

Příjemcům dávek v hmotné nouzi (popřípadě sociální podpory) se často nevyplácí z ekonomického hlediska pracovat. V dalším kroku odstranění tohoto problému by měla být podpora zajištěná tak, aby se vždy tomu, kdo bude dávky přijímat, vyplatilo pracovat.

Prvním z kroků může být zjednodušení poskytnutí přídatku na bydlení, a to zrušením nutnosti mít na místě bydliště trvalý pobyt (takže by se mohly započítávat například chaty), dále pak možnost poskytovat příspěvek na bydlení ve sdílených domácnostech. Tímto opatřením by na příspěvek na bydlení dosáhlo mnohem více lidí, přičemž u příspěvku na bydlení je mnohem větší možnost si více přivydělat než u doplatku na bydlení.

4.4 ZAVEDENÍ ČÁSTEČNÉHO ZÁKLADNÍHO PŘÍJMU V ČR

S myšlenkou zavedení základního příjmu poprvé v Česku přišel v roce 2003 tehdejší poslanec ODS Miloslav Tlustý. Jeho návrh byl velice přímočarý, navrhl zrušit veškeré sociální dávky a zavést jednotnou dávku všem, a to ve výši 4000 Kč měsíčně.⁸² Tento návrh byl rychle smeten ze stolu, protože dle návrhu by se zrušily i veškeré důchody, takže například tato dávka by pak byla stejná jak pro osobu pracující, tak pro člověka se zdravotním postižením s nutností neustálé péče.

Pokud by se v Česku zaváděl částečný základní příjem, bylo by třeba jasně definovat, pro koho bude. V první variantě by se jednalo pouze o občany Česka. Já osobně bych navrhovala spíše variantu druhou, kdy by se jednalo jak o občany, tak i o osoby, které zde mají trvalý pobyt, mohlo

⁸² HRUBEC, Marek, Základní příjem pro všechny

by to být podmíněno například délkou doby, například 5–10 let, pro děti by pak nárok platil automaticky. U zavádění částečného základního příjmu by bylo potřeba některé dávky stále zachovat, ačkoliv klidně v pozmeněné formě. Pokud už by byly zavedené plošné dávky na děti a mladistvé a rovné důchody, stačilo by, kdyby se už jen přidala plošná peněžitá dávka ostatním občanům. Čím vyšší by základní příjem byl, tím méně by pak byly potřeba další dávky. Pro představu by částečný základní příjem mohl vypadat takto: 8 000 Kč jakožto rovný důchod pro osoby nad 65 let, 5 000 Kč pro osoby dospělé a 3 700 Kč pro děti a mladistvé. Tato výše je orientační a je odvozená z odhadu na plný základní příjem v další části.

4.5 ZAVEDENÍ PLNÉHO ZÁKLADNÍHO PŘÍJMU V ČR

Základní příjem si kromě návrhu pana Tlustého z ODS našel podporu i u dalších politických stran, a to v programu Pirátské strany,⁸³ levicové platformy Strany zelených⁸⁴ a u Komunistické strany⁸⁵. Strana Svobodných pak ve svém programu navrhuje negativní daň.⁸⁶ Při zavedení plného základního příjmu by se zrušila většina dosavadních sociálních dávek, jako starobní důchody (2. pilíř by mohl být zachován), penzijní přípojištění, příspěvky na děti a všechny ostatní uvedené v této práci. Výše základního příjmu by se pak mohla vypočítat na základě stanoveného životního minima (3 410 Kč) a průměrných nákladů na bydlení pro

⁸³ Petice iniciativy za základní příjem, *Piráti.cz*

⁸⁴ Programové body, *Zelená re:vize*

⁸⁵ Rozšířený volební program 2013–2017, *KSČM*, s. 6

⁸⁶ Politický program, *Svobodní*, kap. Sociální dávky

jednu osobu (viz tabulka). U dětí a mladistvých by musela být také stanovena výše částky, krom toho by musela proběhnout diskuze, do kolika let by „dětský“ základní příjem byl. Muselo by se rozhodnout, jestli například do věku 15 let, 18 let či do doby, kdy by mladistvý studoval.

Počet osob v rodině	Normativní náklady na bydlení pro nájemní byty platné od 1. 1. 2015 do 31. 12.2015 podle počtu obyvatel obce v Kč měsíčně				
	Praha	více než 100 000	50 000 - 99 999	10 000 - 49 999	do 9 999
jedna	7 623	6 052	5 767	4 913	4 730
dvě	10 957	8 807	8 417	7 249	6 998
tři	14 903	12 092	11 581	10 053	9 726
čtyři a více	18 674	15 283	14 668	12 825	12 430

Pro stanovení hrubého výpočtu základního příjmu přidávám tabulku, podle které se dnes vypočítávají příspěvky na bydlení.⁸⁷ Tato tabulka normativních nákladů na bydlení ukazuje zhruba náklady na bydlení podle toho, kde člověk bydlí.

Základní příjem by mohl být stanoven mezi částkou 11 033 Kč (Praha) a 8140 Kč, tedy dle nákladů životního minima a nákladů na bydlení dle místa. Protože základní příjem není primárně od toho, aby člověk mohl důstojně žít i v nejdražších městech, mohla by být částka nižší než na náklady na základní příjem například v Praze. Stanovení přesné částky by pak mohlo být téma k diskuzi, výše by se také samozřejmě odvíjela od možnosti financování.

⁸⁷ Příspěvek na bydlení, *Integrovaný portál MPSV*

Pro představu zde uvedu částku, na kterou by mohl být základní příjem stanoven. Pro reálnější variantu z hlediska náročnosti nákladů uvádím částku 9 200 Kč.⁸⁸ Částka je složena z životního minima pro dospělé osobu (3410Kč) a z částky na normativní náklady pro jednu osobu ve městě do 100 000 obyvatel (5767 Kč, viz tabulka). Poté by se musela stanovit výše základního příjmu pro děti a mladistvé. Ve svém příkladu pak uvádím „dětský“ základní příjem do 15 let. Výše by se pak mohla vypočítat velice podobně a to též z životního minima (2110 Kč⁸⁹) k němuž by se připočetl rozdíl mezi náklady na bydlení pro 1. a 2. osobu ve městech do 100 000 obyvatel (2650 Kč). Celkem by pak děti do 15 let pobírali částku 4770 Kč, což by byla zhruba polovina základního příjmu.

4.6 FINANCOVÁNÍ ZÁKLADNÍHO PŘÍJMU V ČR

V první kapitole jsem se dotkla možností, jak by se dal základní příjem financovat (viz 1.5). Již od začátku se dá říct, že v současné chvíli by se částečný ani základní příjem, při dosavadním nastavení systému, v Česku nezaplatil. Ráda bych zde navrhla několik možností, jak by se daly získat některé další prostředky pro financování základního příjmu.

4.6.1 ZVÝŠENÍ DANĚ Z NEMOVITOSTI

Prvním navýšením příjmů by mohlo být zvýšením daně z nemovitosti. V současné chvíli se pohybuje daň z nemovitosti okolo 0,007 – 0,1 %⁹⁰

⁸⁸ Zaokrouhluji nahoru, jinak by byla částka přesně 9177Kč.

⁸⁹ Průměr životního minima u dětí, viz: Životní a existenční minimum, *Ministerstvo práce a sociálních věcí*

⁹⁰ MAIROVSKÝ, *Občanský příjem*, s. 18

ceny nemovitosti ročně. Tato výše se stanovuje podle zákona č. 338/1992 Sb. O dani z nemovitých věcí a její výši mohou ovlivňovat i obce.⁹¹ Příjmy z této daně jdou pak výlučně obcím.

V Evropě se přitom daň z nemovitosti v mnoha státech pohybuje nad 1 % (Dánsko, Německo). Pokud by se v Česku zvedla daň z nemovitosti na 1 %, do státního rozpočtu by přibylo asi 250–300 miliard korun.⁹²

4.6.2 ZRUŠENÍ DAŇOVÝCH ÚLEV

Podle dokumentu „Zpráva o daňových úlevách v České republice v roce 2011–2015“ byla výše daňových úlev v roce 2012 více než 433 miliard korun.⁹³ Pokud by se většina daňových úlev zrušila, mohlo by se ušetřit okolo 380 miliard ročně uvádí Štěpán Mairovský ve své prezentaci *Občanský příjem*. Zachovat by pak měla snížení sazba DPH na určité zboží a osvobození DPH u nájemného.⁹⁴ Osvobození nájemného od DPH by pak mělo velký smysl kvůli zvýšení daně z nemovitosti, aby se více nezvedaly nájemy.

Tyto opatření by pak mohly do rozpočtu sociálních dávek přidat okolo 600 miliard korun. Přičemž náklady na sociální dávky v roce 2014 byly téměř 490 miliard korun.⁹⁵ Celkem by pak teoreticky bylo na základní příjem 1090 miliard korun. Náklady na financování plného základního

⁹¹ Zákon č. 338/1992 Sb., O dani z nemovitých věcí, § 6

⁹² MAIROVSKÝ, *Občanský příjem*, s. 21

⁹³ Zpráva o daňových úlevách, Ministerstvo financí České republiky, s. 155

⁹⁴ MAIROVSKÝ, *Občanský příjem*, s. 20

⁹⁵ LEŽATKA, Schodek státního rozpočtu za rok 2014

příjmu při uvedených návrzích by byly zhruba 1044 miliard korun (zhruba 8,73 milionů lidí s plným základním příjmem a 1,77 milionu⁹⁶ s „dětským“ základním příjmem) a to čistě bez započítání minimálního návratu 21 %. Základní příjem by se totiž dále danil, spotřebovával a utrácel, takže část z něj by se vždy vrátila do státního rozpočtu skrze výběr daní.⁹⁷ Takže i při malé návratnosti by pak měly čisté náklady na základní příjem okolo 850 miliard korun. Každopádně pro zachování některých dosavadních sociálních dávek, například pro osoby se zdravotním postižením by podle těchto odhadů mohla stačit i varianta bez návratnosti peněz.

⁹⁶ Počet obyvatel od roku 2000, *Veřejná databáze Českého statistického úřadu*

⁹⁷ MAIROVSKÝ, *Občanský příjem*, s. 21

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo představit základní příjem a možnosti, jak by se dal za výše uvedených podmínek zavést v Česku. V práci jsem postupně představila definici základního příjmu a vymezila jsem pojem, pod kterým jsem základní příjem prezentovala. Představila jsem, kde se v průběhu dějin základní příjem objevoval a kdo jeho myšlenky prezentoval. Pracovala jsem s argumenty proč základní příjem zavádět a snažila jsem se představit výhody, které by přinesl. Zároveň jsem se posléze snažila poukázat na ty argumenty a názory, které se staví proti zavedení základního příjmu. Tyto argumenty jsem posléze konfrontovala s myšlenkami zastánců základního příjmu. Poté jsem obecně nastínila možnosti, jak by se základní příjem mohl financovat. Při té příležitosti jsem představila návrhy, které by základní příjem mohly plně či částečně hradit. V další části jsem se pak věnovala myšlenkám blízkým základnímu příjmu. Probrala jsem některé jejich varianty, jako například zápornou daň z příjmu, a porovnávala je se základním příjmem. Představila jsem i místa, kde určitá podoba základního příjmu proběhla a probíhá (Aljaška).

Zaměřila jsem se na současnou sociální politiku v Česku a představila jsem ty dávky, které by zavedení základního příjmu (či některé z jeho variant) ovlivnilo. V poslední kapitole jsem pak představila konkrétní kroky, které by mohly v budoucnu vést k zavedení základnímu příjmu v Česku. Představila jsem myšlenku zavedení rovných důchodů a také zavedení jednotných nepodmíněných dávek pro děti a mladistvé. Tyto dva kroky by v budoucnu mohly vést k jednoduššímu zavedení plného či částečného základního příjmu. Na závěr jsem se věnovala zavedení zá-

kladního příjmu v Česku, především otázce, o jak vysokou částku by se mohlo jednat v případě dospělých a v případě dětí a mladistvých. Konec je pak věnován možnostem, jak by se zde dal základní příjem financovat.

Na začátku psaní této práce jsem neočekávala, že dojdu až k možnostem, jak by se dal základní příjem ufinancovat na území Česka. Představovala jsem si, že otázka financí by na území Česka byla tím největším problémem. Postupem času a větším záběrem v tomto tématu jsem dospěla k názoru, že financování hlavní překážkou rozhodně nebude. Zavedení základního příjmu je totiž nakonec změnou hlavně společenskou, jež by přinesla bezpočet změn, na které bychom se museli připravit. I přesto věřím, že základní příjem by mohl mít smysl a dokázal by podpořit co nejširší okruh lidí v Česku. Možná se v budoucnu najdou jiné ještě lepší alternativy, přesto základní příjem přináší nový pohled na dosavadní sociální systémy, a to je možná první krok, jak změnit současný stav, který se dá nazvat minimálně jako neudržitelný.

SEZNAM LITERATURY

- II. pilíř - Důchodové spoření (ukončení). *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2013-01-28, rev. 2015-07-02 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/penzijni-sluzby-a-systemy/ii-pilir-duchodove-sporeni>
- III. pilíř - Doplnkové penzijní spoření a penzijní připojištění. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2013-01-28, rev. 2013-08-27 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/penzijni-sluzby-a-systemy/iii-pilir-doplnekove-penzijni-sporeni-a-p>
- Annual dividend payouts. *Alaska Permanent Fund Corporation* [online]. 2015 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.apfc.org/home/Content/dividend/dividendamounts.cfm>
- BURCIN, Boris a Tomáš KUČERA. *Prognóza populačního vývoje České republiky na období 2008–2070* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí 2010 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/8842/Prognoza_2010.pdf
- ČECH, Nikola. Nepodmíněný základní příjem vede lidi k aktivitě a tvořivosti. *Levá perspektiva* [online]. 2013-10-03 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://levaperspektiva.cz/clanky/nepodmineny-zakladni-prijem-vede-lidi-k-aktivite-a-tvorivosti/>
- GOLA, Petr. EU – kde je rodičovská dovolená nejdelsí a nejvyšší? *Finance.cz* [online]. 2009-09-07 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/232979-eu-kde-je-rodicovska-dovolena-nejdelsi-a-nejvyssi/>

- GOLLA, Petr. Minimální mzda v EU v roce 2015, *Finance.cz* [online]. 2015-02-20 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/438005-minimalni-mzda-v-eu-v-roce-2015/>
- HAARMANN, Claudia. *Making the difference!: the BIG in Namibia : Basic Income Grant pilot project assessment report, April 2009*. Windhoek, Namibia: NANGOF, 2009, 97 s. ISBN 9789991684246. Dostupné také z: http://www.bignam.org/Publications/BIG_Assessment_report_o8b.pdf
- HEJTMAN, Pavel. *Ekonomie: základy pro porozumění tržní ekonomice : základní studijní materiál pro distanční studium*. Vyd. 2. Praha: Vysoká škola Jana Amose Komenského, 2001, 210 s. ISBN 80-704-8040-8. Dostupné také z: http://eamos.pf.jcu.cz/amos/kat_spo/externi/kat_spo_2966/1/kap19p.html
- HRUBEC, Marek. *Nepodmíněný základní příjem*. Praha: Eku-
menická akademie, 2013, 31 s. ISBN 978-80-87661-06-2.
- HRUBEC, Marek, MARTIN BRABEC. Základní příjem pro všechny, *A2*, 2. dubna 2008, ročník 4, číslo 14. Dostupné také z: <http://www.advojka.cz/archiv/2008/14/zakladni-prijem-pro-vsechny>
- KALENSKÁ, Renata. Vostatek: Rovný důchod už vlastně máme, jde jen o to přiznat barvu. *Český rozhlas* [online]. 2015-05-04 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/plus/proaproti/zprava/vostatek-rovny-duchod-uz-vlastne-mame-jde-jen-o-to-priznat-barvu--1485962>

- Kolik stojí stát? *eStat.cz* [online]. 2013-01-22 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <https://s-media-cache-ako.pinning.com/originals/30/b9/oc/30b90c82ac0dbf7e8a7a2dc31f1682e5.jpg>
- KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 542 s. ISBN 978-80-7357-585-4.
- LEŽATKA, Radek. Schodek státního rozpočtu za rok 2014 je o 34 mld. nižší než plánovaný. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2015-01-05 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2015/pokladni-plneni-statniho-rozpoctu-cr-20131>
- MAIROVSKÝ, Štěpán. *Občanský příjem* [online]. Zelená re:vize, 2015 05 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://uloz.to/xGCi3EZu/prezentace-roh-20-06-upraveno-pdf>
- Mezinárodní srovnání – podíl zaměstnaných na částečný úvazek a gender pay gap, *Český statistický úřad* [online]. 2012 05 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/25385875/16772154+1413124429.pdf/afe86cob-45a0-4b78-87a5-6ce09f7744d5?version=1.0>
- Na účtu, který měl sanovat deficity důchodového systému, bylo koncem roku 2013 jen 22,6 miliardy korun. *Nejvyšší kontrolní úřad* [online]. 2015-01-19 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.nku.cz/cz/media/na-uctu--ktery-mel-sanovat-deficity-duchodoveho-systemu--bylo-koncem-roku-2013-jen-22-6-miliardy-korun-id7438/>

- Petice iniciativy za základní příjem. *Piráti.cz* [online]. 2013-10-31 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: [http://www.pirati.cz/stanoviska/petice_iniciativy_za_zakladni_prijem?s\[\]=z%C3%A1kladn%C3%AD&s\[\]=p%C5%99%C3%ADjem](http://www.pirati.cz/stanoviska/petice_iniciativy_za_zakladni_prijem?s[]=z%C3%A1kladn%C3%AD&s[]=p%C5%99%C3%ADjem)
- Plodnost a porodnost v ČR a v Evropě. *Čtrnáctideník* [online]. 2014-05-13 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: http://www.cevro.cz/web_files/soubory/ctrnacni-deniky/2014/14denik_10_2014.pdf
- Počet obyvatel od roku 2000, *Veřejná databáze Českého statistického úřadu* [online] 2015. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=MOS+B04&maklist_velikost=10000&kapitola_id=19
- Politický program. *Svobodní* [online]. 2013-12-12 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <https://web.svobodni.cz/program/politicky-program>
- Pomoc v hmotné nouzi. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2015 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5#pnz>
- POTŮČEK, Martin. *Veřejná politika*. Upr., dopl. a aktualiz. vyd. v českém jazyce. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005, 399 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2950-4.
- POTŮČEK, Martin. *Veřejná politika jako vědní disciplína* [online]. 2008 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z http://www.martinpotucek.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=131&format=raw

- Programové body. *Zelená re:vize* [online]. 2013 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.zelenarevize.cz/programove-body/>
- Projekt na potírání nelegální práce uspořil za dva měsíce 14 milionů korun (MediaFax). *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2011-12-13 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11833>
- Přehled o vývoji částek minimální mzdy. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2014-10-24 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/871>
- Přídavek na dítě. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2015-01-05 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prid_na_dite
- Přídavky na dítě – Kalkulačka. *Peníze.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/kalkulacky/pridavky-na-dite>
- Příspěvek na bydlení. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2015-01-06 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni
- RAVENTÓS, Daniel. *Materiální podmínky svobody*. Vyd. 1. Praha: Rubato, 2015, 226 s. Eseje (Rubato). ISBN 978-80-87705-20-9.
- Richest 1% will own more than all the rest by 2016. *Oxfam international* [online]. 2015-01-19 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <https://www.oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2015-01-19/richest-1-will-own-more-all-rest-2016>

- Rodičovský příspěvek. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2015-01-05 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp
- Rozšířený volební program 2013–2017. *KSČM* [online]. 2013 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <https://www.kscm.cz/viewDocument.asp?document=6333>
- RYBOVÁ, Romana. Kolik stojí dítě? *FinExpert.cz* [online]. 2012-07-17 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: http://finexpert.e15.cz/kolik-stoji-dite_1
- SCHMIDT, Enno. *Základní příjem – Kulturní impuls* [dokumentární film]. Německo, 2008. Dostupné také z: <https://www.youtube.com/watch?v=PUYTtluGu4A>
- Srovnání: Jaké jsou naše platy ve srovnání s Evropou, *Naše peníze.cz* [online]. 2014-09-10 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.nasepenize.cz/srovnani-jake-jsou-nase-platy-ve-srovnani-s-evropou-12331>
- The French Social Security System, *Centre des Liaisons Européennes et Internationales de Sécurité Sociale* [online]. 2015 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: http://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime_france/an_4.html
- TRLIFAJOVÁ, Lucie, Jakob HURRELE a Blanka KISSOVÁ. *Kdy se práce vyplatí? Analýza ekonomických motivací k zaměstnání* [online]. Praha: Centrum pro společenské otázky, 2007, 45 s. Dostupné z: http://centrumspot.cz/wp-content/uploads/2015/01/2014_Vyhodnost_prace_I_final.pdf

- UPTON, Liam. FINLAND: New Government Commits to a Basic Income Experiment. *BIEN Basic Income Earth Network* [online]. 2015-06-16 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.basicincome.org/news/2015/06/finland-new-government-commits-to-a-basic-income-experiment/>
- Úřad práce ČR - partner pro nezaměstnané i zaměstnavatele. Vyd. 1. Praha: Úřad práce ČR ve spolupráci se sítí EURES ČR, 2014, 27 s. ISBN 978-80-260-7416-8. Dostupné také z: https://portal.mpsv.cz/upcr/letaky/upcr_pro_nezamestnane_i_zamestnavatele.pdf
- VAN PARIJS, Philippe, Marek HRUBEC a Martin BRABEC. *Všeobecný základní příjem: právo na lenost, nebo na přežití?*. Vyd. 1. Praha: Filosofia, 2007, 199 s. Filosofie a sociální vědy. ISBN 978-80-7007-259-2.
- VEJVODOVÁ, Alžběta. Garantovaný příjem: Důstojnost a peníze na vahách. *Česká televize* [online]. 2013-12-16 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/254476-garantovany-prijem-dustojnost-a-penize-na-vahach/>
- VOSTATEK, Jaroslav. *Návrh reformy penzijního spoření/pojištění* [online]. Odborná komise pro důchodovou reformu, 2015-02-05 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2015/02/J.-Vostatek-N%C3%A1vrh-reformy-penzijn%C3%ADho-spo%C5%99en%C3%AD-poji%C5%A1t%C4%9Bn%C3%AD-5.-%C3%BAhora-20151.pdf>
- WELLER, Chris. A Dutch city is giving residents free money, no strings attached. *Business Insider* [online]. 2015-06-30 [cit. 2015-07-

30]. Dostupné z: <http://www.businessinsider.com/this-dutch-city-is-giving-basic-income-a-try-2015-6>

- WIDERQUIST, Karl. *Basic income: an anthology of contemporary research*. Chichester, West Sussex : Wiley Blackwell, 2013 xxvi, 580 s. ISBN 978-140-5158-107.
- Základní ukazatele vývoje penzijního připojištění a doplňkového penzijního spoření k 31.3.2015 včetně Komentáře. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2015-05-22 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/penzijni-sluzby-a-systemy/vyvoj-penzijniho-pripojisti/2015/zakladni-ukazatele-vyvoje-penzijniho-pri-21446>
- *Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v České republice ve vývojových řadách a grafech*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, 52 s. ISBN 978-80-7421-028-0. Dostupné také z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11644/brozura_CZ_05.pdf
- Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. In: Sběrka zákonů. 2006. § 3. Dostupné také z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=62336&nr=110~2F2006&par=3&rpp=15#parCnt>
- Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. In: Sběrka zákonů. 2006. § 9. Dostupné také z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=62337&nr=111~2F2006&par=9&rpp=15#parCnt>

- Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, In: Sbírnka zákonů. 1995. § 4. Dostupné také z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=43085&nr=155~2F1995&par=4&rpp=15#parCnt>
- Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, In: Sbírnka zákonů. 1992. § 6. Dostupné také z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=40062&nr=338~2F1992&par=6&rpp=15#parCnt>
- Zpráva o daňových úlevách v České republice za roky 2011-2015. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014-12-23 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/regulace/dane/danova-legislativa/2014/zprava-o-danovych-ulevach-v-ceske-republ-20062>
- Zveřejněny výsledky ISPV za 1. čtvrtletí 2015, *Informační systém o průměrném výdělku* [online]. 2015-06-22 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.ispv.cz/cz/Aktuality/Zverejneny-vysledky-ISPV-za-1--ctvrtleti-2015.aspx>
- Životní a existenční minimum. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2013-01-04 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11852>